

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... .. frt 10.—

Félévre ... .. » 5.—

Negyedévre ... .. » 2.50

Egyes szám ára 20 kr.

A HÉT

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI KÖZLÖNY.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VII. ker., Erzsébet-körút 6. sz.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

Kéziratok nem adatnak vissza.

—☉— Budapest, Márczius 27. ☉—

Április 1-vel kezdődik az új évnegyed. Lapunk fennállása óta immár a *tizedik*.

Azon tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése márczius végével lejár, tisztelettel kérjük, hogy előfizetéseiket hova előbb megújítani sziveskedjenek.

A kezelés könnyítése szempontjából a régi czim-szalag beküldését kérjük.

ELŐFIZETÉSI FELTÉTELEK:

Egész évre 10 frt. Félévre 5 frt. Negyedévre 2 frt 50 kr.

A HÉT kiadóhivatala

VII., Erzsébet-körút 6. sz.

Tavaszi séták.

Avar.

— márczius 24.

Egy koraérett tavaszi nap beletévedt a márcziusi zimankóba. A háztetőkön szép fehér rétegben fekszik még a harmadnapos hó, de a verőfény ott mosolyog a sárga házfalakon, megcsillan a Duna fodros hullámain s ahogy a propellerek vidám kergetődzését látom, komolyan azt hiszem, hogy a fecskék visszatértek már. Levetem az unott, fekete téli kabátot, előkeresem könnyű, világos felöltőmet s mint afele zöld poéta, titokban, hogy senki ne tudja, ne kaczagjon rajtam, átrándulok a budai hegyoldalra, meglesni a rügyek fakadását.

Szent varázslat, midőn a természet ébredez!

A természetet meg nem csalta ez a meggondolatlan verőfény. Feketén, pusztán meredtek a tiszta, kék levegőbe a fák ágai, dermedten, élettelenül hever alattuk a tavalyi sárgult lomb. Csak engem, meg a könnyelmű verebeket ejtette csalódásba ez a muló napsütés. Szivemben meleg világossággal járok az alaguton s mint valami óriási teleszkopon keresztül, nézem a kerek villogó nyíláson át a napfényben ragyogó Krisztinavárost. És messziről halatszik felém kósza, szürke verebek siketítő hangversenye, ahogy a pusztá ágakon ezrivel összeverődtek és sütkérezve az első meleg sugarakban, kikopácsolják egyhangu éneküket, mely olyan, mintha zsákokból kavicsokat öntögetnének halomra.

A könnyelmű verebek! Egy óra alatt elfelejtették a tél viszontagságait és vigan vannak, mintha örökre terítve volna már az asztaluk. És én is valami vidám nótát dudolva járok a hepe-hupás utcán és üdvözlöm a kikeletet. A messziről felém bólogató, meztelen ágakra ráképezem a tavaszi gyenge, világoszöld lombot és a zöld lombhoz

az alatta nyüzsgő vidám gyermekereget. Üdvözlöm régi, kedves ismerősként a kis trafikos bódét, mely a szinkört körülvevő kert sarkában meghuzódik. Üdvözlöm a kert tekerőző utjait és a padokat, melyeken oly gyakran ültem. Minden a régiben van, csak új, kőalapos, farácsos kerítést építettek a régi düledező kőfal helyébe.

Az a jókedvű kuplé, melynek könnyelmű ritmusai az agyamban kóvályognak, abból a nagy, barna faalkotmányból származnak. A szinkör ajtai csukva vannak, legfeljebb egerek czinczognak odabenn, de a mult nyár vidám zenéje kísért még a környéken. A kedves, tarka sokaság nemsokára ismét elárasztja majd a muzsa szellős, nyári csarnokait. Jön Krecsányi is az ő verébhadával, azokkal a léha jó fiukkal és kaczagó, konfidens művésznőkkel, kiknek tavaly mindennapos vendégük voltam.

Oly szép volt ez a tavalyi nyár. Minden napja egy-egy illatos emlékem. A szinkör ronda udvarán zöld paprikát és cseresnyét ettem a szőke Timeával. Ez a paprika fölégette szájunkat s szalasztottuk a kellékest vízért. Amíg odajárt, lihegő ajkakkal egy pathétikus szerelmi verset rögtönöztem és a primadonna a koldusdiákból ripoztzott. És újra virit minden rózsá, melyet neki vittem, melyet tőle kaptam, fölcsendül minden bohó frázis, melyekkel egy tréfás szerelmi idyll komédiáját játszottuk hónapokon keresztül. És érzem ajkainak nyomát az enyémen, amint egyszer, holdvilágos éjszaka, előadás után a kómikus áldóan fölénk terjesztett kezei alatt egy hosszú csókkal magamnak őt eljegyeztem. Komédia, tréfa, játék volt minden, el is felejtettük, soha sem is vettük komolyan, de áldom annak a szép leánynak az arany lelkületét, mely juttatott nekem abból a könnyű játékedvből, melylyel a saját szívének titkos boruját oly édesen tudja magától elhazudni.

Hegynek fölfelé a döcögős uton. A krisztinavárosi templom harangja csak úgy jelzi az időt, mint tavaly. A gyümölcsárus vén asszonyok még mindig itt ülnek. Gyakori vevőjük voltam, vittem tőlük cseresznyét, barackot, szőlőt és csenevész rózsákat föl a második utcába, a plébánia háta mögött egy zöldkapus kis házikóba. Piros muskátlik az apró ablakokban s a sűrű virágok közül vidám hangok repültek ki a szobából. Egy csengő, fiatal hang, hangolatlan zongora akkordjai által kísérve, dalolta felém a zengő isten hozott-at. És egyszer — amint eszembe jut, ugy meggyökeredzik a lábam, mint akkor, lelkem megdöbben és álmódozva simitom végig a homlokomat. A nap sugarasan tűz le a viruló vidékre, minden levél, minden virág szikrázik a fényben, amint az ablakból kihangzanak egy régi, régi elfeledett keringő ütemei. Valami csekélység ötlük a szemembe, egy katiczabogár, amint neki koppan egy ákác törzsének és erőtlenül hanyatlik le a földre. S ekkor úgy érzem, hogy ezt a helyzetet én már valamikor átéltem, réges-régen, akkor, a mikor még nem is éltem szakasztott ily módon, mint mostan. Szikrázott a napfény, virultak a fák, röpködött a katiczabogár és én állottam ez alatt a virágos ablak

alatt és hallgattam annak a régi keringőnek szökdelő, egymást ölelő ütemeit.

Hallucináció, képzelgés az egész, de ehhez a kerin-
gőhöz mégis a leghamvasabb emlékek fűződtek. Vala-
mikor régen egy hat esztendő kis fiu tette meg a messze
utat bérczes Budára és egy várbeli kis házba nyitott be.
Amint a falombos udvarra lépett, egy jóságos szép öreg
asszony fogta az ölébe és úgy vitte be a lakásába.

— Stephanie, énekelj, vendéget hozok!

Egy suhanó, fürgé árnyék repült a zongora felé.
És nyomban a csöngetyű-szavu lágy gyermekhang elda-
lolta ezt a keringőt. A Kék-Duna-keringőnek nevezték s
amint kedves, kissé barokk ritmusa a kis fiu lelkébe
hatolt, az egy széles kék folyót látott maga előtt, partján
magas, ezüst ablaku fehér házsorral. És az a szép nyolcz
esztendő leányka, babonás, nagy kék szemével, moso-
lyogva nézett reá s midőn az utolsó futam is elhangzott,
kaczagva lépett közelebb:

— Ugy-e, hogy szépen tudok énekelni?

Elmult vagy tizenkét esztendő, a mig erre a kérdésre
felelni tudtam. De ez a keringődal ez alatt folyton zümmö-
gött a lelkemben. Mint gyermek, oda ültem kis aszta-
lomhoz s mintha zongora volna, eljátszottam rajta órák-
hosszat. S most, midőn ez a szép gyermekleány valahol
messze országban hideg rög alatt nyugszik, ez a dallam
föltámasztja halottaiból s látom őt a muskátlis ablak
mögött: ő játszotta, ő éneklé a Duna-keringőt, az ő vidám
üdvözléte int felém s én ismét kis gyermek vagyok és
látom ezt a szép kék vizet, meg azokat a ragyogó fehér
házsorokat.

Tovább, tovább! A vasuti hidon keresztül a város-
majorba. Köröskörül integetnek a hegyek. Ugy nézem
őket újra, mint suhancz koromban, a mikor ezek a tömött,
zöld lombok büvösen vonzottak magukhoz. Oda akartam
jutni abba a sűrűségbe, melyen keresztül szemem nem
tudott hatolni és bolyongtam, bolyongtam napokon ke-
resztül, keresve a fák között az erdőt. Mindenütt virágos
emlékek. Ott a svábhegy ormán fogott el az első névtelen
epedés. Amott a Jánoshegy flagóriáján irtam első ver-
semet. És átjárja lelkemet valami világos érzés, multam
összes impressziói föllednek bennem. Látom magamat
zöld dobozzal a vállamra akasztva, amint botanizálva
járom a vidéket. Lepkecsapóval egy kövér, vadvirágos
réten, a hogy Cooper indián historiái által vad *sioux*-szá
változtatva, kegyetlenül mérszároltam le a röpködő pillan-
gókat. Szín, világosság, virág és öröm! . . . . Amint a
városmajor gesztenye sorja alatt megzörren lépteim alatt
a tavalyi lomb, megállok. Körülöttem csend, némaság.
A meleg napsugár mintha hirtelen átváltozott volna.
Melegsége idegenen érint, mint még soha. És nézem a
puszta fákat és nem tudom elképzelni, hogy ezek újra ki
fognak zöldülni. És nem tudom elképzelni, hogy én
ugyanaz az ember vagyok, a ki ezt a multat, mely át-
vonult most lelkemen, átélte volna. Hiszen az én életem
egészen más! Jégburok borítja lelkemet, szárnyaszegetten
közeleg felém minden pillanat és tartalom nélkül röpül
ismét tova.

Gyermek-korom óta egyre úgy érzem, mintha
előttem messze távolban lebegne az én boldogságom.
Gyötrő érzésekkel, kinos vágyaktól eltelve, keserűség
érzetével járom az utamat és nem fogok tán soha sem
oda érni ahhoz a sűrű, tömött lombos erdőhöz, mely
felé törekszem. S im kihalt fák között, sárga avart
taposva, kigyullad előttem ez a mult, mint ezüstös, nagy
viz, vigan csobogva, megcsillanva napfényben, virágokat
táplálva partjain.

Istenem, milyen boldog voltam! S milyen hálátlan
voltam, hogy e boldogság mellett én a jövőben keres-
tem az üdvöt. Ha visszatérne ezután ez a derű, bele-

kapaszkodnám nyughatatlan szárnyába s visszatartanám,
vagy vitelném magamat általa! Timea, te czirpegő,
kedves tücsök, ha eljössz újra, folytatjuk a tavalyi játé-
kot. Hálásabb leszek, vidámabb leszek. Minden tréfádra,
minden kaczagásodra tréfával, kaczagással fogok felelni
és egyre figyelmeztetem majd magamat, hogy én most
vidám vagyok, én most boldog vagyok. Nem fogom
többé meglopni magamat, hogy csak akkor lássam virá-
gaimat, mikor már elvirultak.

Hiába, hiába minden! Érzéketlenül járja az ember
az életet. A teremtő úgy teremtette, hogy a más csak
holnap élvezhesse. Minden érzésnek, minden örömnél
szüksége van a mult párákódere, hogy lelkünket sugara-
san, melegen érintse. És hiába a görcsös ragaszkodás a
pillanathoz, ez a pillanat üres, amig itt van. Gyötrő
érzésekkel, kinos vágyaktól eltelve, keserűséggel kell jár-
nom ezentul is az utamat. A virágot el kell taposnom,
a vidám kaczagásra nem felelhetek, csak ha minden
elhervadt már és zörgő sárga avart taposunk, akkor
járja át lelkünket a boldogságunk, az elmult, többé visz-
sza nem térő derűs mult, melegítve bennünket és inte-
getve nekünk:

Avar, avar minden! Az ember a multjában él.
A boldogság semmi, amig el nem hervadt! Az élet
bohó, tudatlan gyermekek botanizálása, herbárium a
elszáradt virágnak s mikor kész a gyűjtemény s min-
den foryadt szálából egy-egy fényes sugár lövel feléd,
akkor magad is elszáradsz, földre hullsz, föld alá kerülsz
és a te gyűjteményedet nem viheted magaddal.

Kóbor Tamás.

Bordal.

*Cseng a pohár, csordultig áll,
Ne sóhajtozz, inkább igyál
Jó pajtás.*

*Forog a föld, forgunk véle,
Nem használ itt semmiféle
Sóhajlás.*

*E pohár a mi vigaszunk,
Az a mienk, mit megiszunk.*

*Tele sziv és tele pohár
Összeillő testvéri pár,
Tudod jól.*

*Az a bútól, ez a bortól,
De mindkettő ki-kicsordul
A soktól.*

*Borunk, bajunk sok, hát igyunk:
Az a mienk, mit megiszunk.*

*Emberfia csetlik-bottlik,
Épen hogy csak élél holtig
Mostanság.*

*Ellemelik, elfeledik,
Az utolsó üléstig
Ott hagyják.*

*Csendülj-kondulj kis poharunk:
Az a mienk, mit megiszunk.*

Szávay Gyula.

Török históriák.

Irta: KENEDI GÉZA.

I.

Keleti példabeszéd.

Bevezetés.

Most már mi is végig mászkálunk olykor a szép Balkán-félszigeten. Nem valami ipari vagy kereskedelmi célból (azért csak hadd izzadjanak a németek, meg az osztrákok,) hanem csak azért, hogy ott valami tárczának való derült keleti anyagot gyűjtsünk s itthon azután mulassunk rajta, hogy de fura egy ország is ez a — Kelet.

Valami ábrándos nép vagyunk mi!

Tudok például olyan embert, aki egyenesen azért kockáztatta a nyakát a Haemus szorosai között, hogy hátha megtalálja ott, amit Bismarck is hiába keres: a keleti kérdésnek — a kulcsát. Persze nem hozott haza mást, mint egy kolosszális náthát.

Egy másik meg Kraljevicse Márko buzogányát, kelevézt és kardját kereste, melyet a nagy délszláv monda-hős szanaszét szórt egykor az Urvina hegység erdőségeiben, mint azt a délszláv guzások énekelik nagy keservesen. Volt olyan is, aki egyenesen azért a drága fejedelmi süvegért mászkált odalenn, amelyet Battenberg Sándor tavaly az asztal alá vágott.

Pedig hol van az már azóta!

Hanem a napokban hozott valaki haza onnan valami nagyon okosat is. Egy ragyogó török példabeszédet. A kelet szelid iróniája, a Korán nemes bölcsessége s az Aranyszarv derüje ömlik rajta végig.

S ez a példabeszéd az egyetlen okos dolog, amit eddig onnan importáltunk.

Keletiesen szólva, azt mondhatnám, hogy egy nemes növénymagva az a morálnak. Ki tudja, hol virágozik annak a fája; talán sehol.

De azért elültetem a magvát ide a szőke Duna mellé, mert úgy veszem észre, hogy ez a mi talajunk már elegendőképen meg van hozzá — trágyázva.

Maga a példabeszéd.

A fényes ábrázatu padisah egy napon maga mellé vette leghatalmasabb minisztereit és tábornokait s kilovagolt velük az édesvizek mellé.

Az emberek bámulva nézték a ragyogó csoportot s földreborultak az utszélén.

A szultán azonban egyszerre csak megállította fehér paripáját s odaszólt Abdi pasához, a nagyvezérhez.

— Mit csinál az a jámbor muzulmán ott a kut mellett?

A pasák mind odanézték.

Egy rongyos, foltos, vén, pohos és félig meztelen koldus állott féllábon, nem messze a kuttól s örületes tornászati mozdulatokat vitt végbe. Meztelen lábát emelgette a feje felé, de a hasa miatt sehogy sem bírta elérni. Néha eldőlt; meg-meg fölállott. Akkor féllábon ugrált s a fejét hajtogatta; látni való volt, hogy az az ember egészen meg van bolondulva.

— Hatalmas padisah, — mondja a nagy-vezír, — ebbe az emberbe alighanem a dsinek szállottak bele. Azt azonban látom, hogy nem lehet tánczó dervis, mert azok nem cselekszenek így. Imhol, ez a bolond ember a lábát emelgeti és a fejével akar lehajolni; így pedig a te birodalomban, de még a hitetleneknél sem imádkoznak sehol.

— Hozzatok tehát ide! — parancsolja a padisah. A szegény, félmeztelen koldus majd hogy nem damaskusi aczéllá meredt, mikor két csausz az üstökénél fogva odavitte egyenesen a padisah színe elé.

A szultán pedig így szólott:

— Mit cselekedtél az imént, koldus?

— Hatalmas padisah, akinek ábrázata kelettől nyugatig ragyog; én nem csekedtem semmit.

— Ne okoskodj, mert mindjárt leüttetem a fejedet. Miféle imádság az, amit olyan furcsán kell végezni?

— Nem imádság az, hatalmas kalifa, hanem sokkal rosszabb annál.

— Szaporán, mondd el, mit akartál azokkal az ostoba mozdulatokkal?

— Ha nem mondom el, akkor is leüttetted a fejem; de ha elmondom — akkor még bizonyosabban leüttetted a fejemet. Hát inkább nem mondom el.

— Ne bolondulj öreg. Csak mondd el bátran, akármi is volna az, amit csináltál. A próféta szakállára ígérem, hogy nem lesz bántódásod.

— Ha így van, hatalmas szultán, akkor hát legyen úgy, amint parancsolod. De ezek a jó urak se haragudjanak meg miatta.

— Ne félj semmitől.

— Hát, enyhén szólva, meg akartam nyalni a saját — talpamat. Két hete próbálgatom már, de Allah a bizonyosága, hogy nem bírom. Allah úgy alkotta az embert, hogy csak a *mások* talpát tudja nyalni. MASHALLAH!

— Mit akarsz te ezzel mondani, koldus?

— Nagy és bölcs kalifa! Te megigérted, hogy a nyakamnak nem lesz bántódása. Tehát ide hallgass.... Ibrahim, a »kegyelmes« az én nevem. Valamikor dús-gazdag voltam a te városodban, fényes Istambulban. Egy sereg hajóm járt a tengeren, telve kincsekkel. Nagy földjeim voltak Bulgáriában, Boszniában. Egy millió birkám; tizezer cselédem; erős befolyásom még a Csirágánban is.

— No az igaz, hogy sokra vitted!

— Épen ez az; fényes homloku padisah! Mert látod, a mennyi fényes és uri effendi volt akkor Istambulban, az mind csak az én talpamat nyalta. Allah tudja, de használt nekik a nyalás! Tudd meg te is padisah. Itt van melletted a fényes ábrázatu nagyvezír, Abdi pasa; ez is attól lett szerencsés, hogy az én talpamat nyalta. Itt van Omer pasa, a musír; az is az én talpamtól lett hatalmas. Itt vannak a többiek: Ahmed pasa, Muhmed pasa, meg a fő kincstartó.... ezek valamennyien az én talpamat nyalták egykor. Még apád ült akkor a kalifák székén: te ezt nem tudhattad, padisah; de én tudom és Allah is tudja!

A szultán homloka összeránczolódott:

— Mi szükség volt neked ezt elmondani, Ibrahim, mikor épen csak azt nem mondtad el, amit kérdeztem tőled! Mi szállott beléd, hogy ott a kút mellett olyan bolondokat csináltál magaddal?

— Látod padisah.... Hát én azóta nagyon elszegényedtem. Csupa rongy a ruhám; kenyerem sincsen. Hát eszembe hozta egy éjjel Allah, hogy hány embert tettem szerencsésé azzal, hogy megengedtem nekik nyalni az én talpamat! Akkor így szóltam magamhoz: »Ibrahim, Ibrahim; a te talpadban valami nagy szerencsét rejthetett el Allah!«.... Két hete próbálgatom, hatalmas szultán, nem-e tudnám megnyalni legalább egyszer a *saját talpamat!* Akkor talán visszajönne a régi szerencsém megint.

A szultán nagyot kaczagott erre a szóra. A fényes urakat pedig végignézte. Akkor kivett a zsebéből egy szinaranyval telt zacskót, odadobta a szegény koldusnak és sarkantyut adott a fehér paripának.

Ibrahim, a kegyelmes, még jókor utána kiáltotta:

— Allah növeszse meg árnyékkodat hatalmas és bölcs uram! Látod, hogy igazat mondott a vén Ibrahim. Ime, csak *próbálgattam* a saját talpamat megnyalni s már is mekkora szerencsét küldött reám a próféta. Hátha még *sikerült* volna!

A morál.

Nem tudom, vajjon a stambuli édesvizeknél ott tánczole még a szegény rongyos Ibrahim a fél lábán; de az bizonyos, hogy itt a szőke Duna mellett ezt a példabeszédet úgy kellene mindennap elmondani, mint a miatyánkot.

II.

Amikor én kadi voltam.

Mert voltam én már kadi is.

Nem dicsekvés gyanánt mondom. Nem is beszélnek felőle; de mikor itthon látnom adatik, hogy az igazság mindig hosszabb és görbébb leszen, hát eszembe jut, hogy mennyivel rövidebb és egyenesebb volt a mi mohamedán igazságunk. Ilyenkor megmássza emlékeztem a vranduki sziklatetőket s míg odafenn körülvesz a humor aranyos köde, elfelejtem Európát a kodexekkel és a bélyeggel egyetemben.

Az én kadiságom verőfényes napjait nem homályosítja el sem a paragrafus, sem a stempli kelletlen árnyéka.

Megmondhatja ezt a jó Hodsa Imam Saleh effendi (Allah növeszse nagyra az ő ritka szakállát), a ki mohamedán lelkiatya és hivatalbeli elődöm volt a vranduki mudirságban. Hivatalától az ezredesem fosztotta meg s oda kötöztette a dsámia kapufélfájához, mert gyanu volt rá, hogy a felkelőkkel konspirál.

Igaz, majd elfelejtettem, hogy Bosnyákországról van szó, annak is a legközepeiről.

Kis hija, hogy Hodsa Imam Saleh effendit, a nyugdij helyett, a hetedik mennyországba nem küldötték egy kis lőporfüsttel. Szerencséje, hogy ő volt akkor egyedüli lakosa Vranduk városának. A többi elszaladt s ha ezt az egyet is agyonlövök, akkor nem lett volna, aki meghódoljon.

Hanem hivatalbeli állását elvették tőle s ráruházták az összes vranduki közhatalmat az én öreg kapitányomra, a »jus gladii« kivétele nélkül.

Az öreg eképen az összes felségjogok birtokába jutván, a kinevezésekhez fogott. Kezdetben igazságügyi miniszternek akart kinevezni, de miután én a súlyos felelősséggel járó állásra (pedig nem lett volna semmi dolgom,) nem éreztem magamban elegendő erőt, mosolyogva ráütött vállamra s földiszitett a kadiság legfőbb méltóságával. Csak azt kötötte ki, hogy az ítéleteket hozzá lehessen tőlem appellálni. Miután pedig ő volt a második forum, úgy tett, mint a hogy a második forumok tenni szoktak: Megcsóválta a fejét, két perczig mélyen elgondolkozott s azt mondta, hogy »helybenhagyatik«.

Eképen és ilyen hatalommal lettem én kadi a vranduki kerületben, mely kezdődött Golubinye rajah község határában, folytatódott a hegyszakadéokban fekvő arnauta Doglodon át és végződött a Vepar tetején, Izmailban, a hol igen tiszta levegő van, de fehérenemű még nincsen. Beletartozott Orahovica, Ahmet-hán, Vranduk, Kovancsi, meg a többi apró község s minden, a mi ezen a területen benszülött ember vagy marha találatott.

A mi már most az anyagi jogot illeti, az nagyon egyszerű volt. A háboru elmosta az egész török jogrendszerét a koránál egyetemben s miután az európai

jog (áldassék Allah nagy neve reggeltől napestig.) még nem tette be a lábát, hát csak egyetlen élő jog között lehetett választani, az pedig a józan ész volt, tehát nem a legrosszabb kodex.

Az alaki jog megalkotásánál — s ez kizárólag az én érdemem — a török »kisebb polgári peres eljárás« intézményeit fogadtuk el, a minek meg van az a jó tulajdonsága, hogy rövid, olcsó és alapos. Fölperes elmegy a bíróhoz s a bíró azt mondja neki mindenekelőtt, hogy hazudni nem szabad. Előadja azután a panaszt s azzal nyomban elmennek az alperes lakására s ott alperest a per tárgyával, esetleg értékével együtt, elviszik a kadihoz s ott szóval s közvetlenül letárgyalják az esetet. Ha a fölperesnek igazsága van, akkor azonnal megkezdődik az árverés s a pénzét egy óra alatt megkapja. Ha pedig kisül rá, hogy hazudott, keresetét elutasítják, neki magának pedig nyomban 25 botot vernek a talpára.

Ezeket a dolgokat mi hamarjában kodifikáltuk s mindössze csak a talpraverést szigorítottuk, a hadijog szerint, kurta-vasra. A mi valóban szigorítás volt, mert a kurtavasat olyan börtönben kellett kiállani, a melyről a szél levitte a tetőt, következőleg az eső meg a hó beleesett. S nem is hiába esett bele, mert mindig akadt a kire ráessen.

Hire futott a mi igazságunknak hamarjában s mivel-hogy (mi nem tehattünk róla) többnyire keresztény hitsorsosaink kerültek a polgári kurtavasba, hát hazaszálinkóztak az elmenekült mohamedánok egymásután. Egyszerre csak azt vettük észre, hogy a mi kerületünk szépen megnépesedett. Azóta tudom legjobban, hogy micsoda derék dolog a »jó igazság.«

Hanem azután egy reggel furcsa tulajdonjogi eset került az én kuruli kecskelábu székem elé, mely ott állott a török templom, a dsamia közepén.

Beköszönt egy félvad ember a hegyek közül s azt mondja, hogy őt Begovics Krisztnak hívják, a kinek a házat Arnautovics Haszán nevű kutyafejű török, a földjével és marhájával egyetemben, elvette. Most már legyen igazság; de mindjárt.

A katonai őrzőrat rögtön elindul Izmail felé s délre meghozza a gaz birtokháborítót. Hatalmas arnauta alak, óriási karokkal s olyan mellel, mint egy bika. A fején ékes turbán dicséri Mohamed prófétát. Az igaz, hogy egy ilyen óriás csakugyan elvehette annak a szegény Krisztnak a fundusát.

— Merhaba! Hivattatok, mi bajotok velem? — Imígyen kezdi a török, a kinek szavát a katonatolmács hűségesen lefordítja.

— Hát te obesányák, minek vetted el ennek a szegény gyaurnak a fundusát?

— Minek vette el ő! Egy hónap előtt kiágyuztatok bennünket a faluból (a muktárnak pláne elvitte a golyó az orrát) s míg odakünn bujkáltunk az erdőben, ez a hitetlen kutya, az én szolgám, a Begovics Krisztó, beleült a házamba meg a birtokomba. Hát persze, hogy kidobtam.

A Krisztó válasza eképen hangzott:

— De mikor a császár kihirdette, hogy a törökök már ezentul nem lesznek urak és mienk lesz egész Bosnyákország. Már pedig a te birtokod is csak Bosniában van, Haszán effendi, nem tagadhatod. Tehát az a birtok az enyém és te engemet kivertél mindenemből.

Haszán effendi végig jártatta szeméit a rajahn s két fekete bajusza nagyokat mozdult. Viszonzásznak ez is elég volt.

További periratváltásoknak nem lévén helye, szóval hirdetem ki az ítéletet:

— Felperes kérelmével elüttetik s 24 órai kurtavasra ítéltetik, melyet a csonkatoronyban azonnal ki fog állani.

— Akar-e apellálni a kapitányhoz?

Akár a gazember.

A második forum, a kapitány, ott ült a szomszéd czibakos lánán s a fölebbezett ügyet azonnal fölülbírálás alá vette.

— Az ítélet helybenhagyatik azzal a változtatással, hogy fölperes 48 órai kurta vasat kap; mellékbüntetés gyanánt pedig nem kap semmit — t. i. enni.

Szegény Begovics Krisztót elvitte az őrség azonnal a csonkatoronyba, a hol a császár dolgai felől 48 óráig mélyen gondolkozott. Haszán effendi pedig meggyújtotta a csibukját s azzal a véghetetlen nyugalommal, a mi egyedül Mohamed hiveinek a sajátja, nekiindult az ő hegyeinek. Nemcsak hogy stemplit nem ragasztott az ítéletre, de csak még meg sem köszönte. A Korán szerint az nagyon tiszta dolog, hogy a kinek igazsága van, az meg is kapja azt az igazságot. Csak annyit mondott leereszkedő barátsággal:

— Merhaba!

Mikor vége volt az eljárásnak, megkérdeztem a második forumot, hogy mik voltak az ítélet indokai?

Az öreg nagyot mordult rám, katonai németiséggel:

— Nagyon sajnálom, doktor, hogy ennek a bestiának még egy-két nyaklevest is nem kézbesíthettünk. Máskor ne felejtse ki az ítéletből.

*

A ki pedig azt gondolja, hogy én ezeket csak bolondozásképpen mondom el mostan, annyi esztendő múlva, hát az nagyon csalatkozik.

Nézzen csak maga körül egy kicsit s mindjárt meglátja, hogy miért jut eszembe most nekem az én kadiságom.

Együtt.

Együtt álmodtuk át a kedves
Mosolygó gyermekálmot,
Együtt kerestük elbolyongva
Az illatos virágot.

És együtt látott — kéz a kézben —
Az oltár büszke lángja,
Hogy ifjúságunk álmodását
Az élet majd beváltsa.

Története nincs életünknek,
Hogy eljutánk a révbé;
De minden nap, de minden óra
Szívünkbe van bevésve.

Egymásnak élve, még a kétely
Szívünkig alig érhet,
Elillan már is észrevétlen
A röpke földi élet.

S — én édesem! ha jó az alkony
S leszáll az est homálya:
Együtt megyünk az ismeretlen,
Rejtélyes új világba...

Béri Gyula.

Rendesen az alatt az örv alatt okozunk *bajt* másoknak, hogy *jávnkat* akarjuk.

*

Hogy mi a legjobb a világon? Egészséges vér, aczél-izmok és edzett idegek.

Auerbach.

Knopfmacher.

(Elbeszélés.)

Irta: HERMAN OTTÓNÉ.

(Folytatás.)

Az emlékezetes színelőadás után ment minden a régi, megszokott kerékvágásában.

Macska kisasszony egy időre szabadjára hagyta a szegény Egér urfit, ki előlött érzett kevély örömeiben látszólag elégtelen és nyugodtan folytatta rendes körutját a mindennapi élet simára taposott útján.

A láposi pusztára csakugy kijárt olykor, mint annakelőtte. Beállott a *status quo ante belli* — a dillettánszkodással véglegesen szakított. Többé nem volt rávehető, hogy tehetségeivel, sokoldalúságával akár a szinpadon, akár a zongorán, akár csak egyszerű tanácsadói minőségben előmozdítsa a »társulat« sikereit. Az aktivitásból különben minden tüntetés nélkül vonult a teljes passzivitásba vissza. Ha okát kérdezték, nevetve utalt a monumentális gixerre, mit első debut-je alkalmával legyőzhetetlen »lámpaláz« követtetett el véle.

Különb is mindezeknél sokkal fontosabb dolga akadt a háznál.

A kis hétéves Móricz, a Rozgonyi ház legifjabb, legsatnyább és leghanyagoltabb sarja, egy délután — épen mikor az érkező Knopfmacher a kocsiról leszállt — keservesen sirva ült a kastély lépcsőin. Egy nőcseléd állt mellette, aki nevetve vonogatta a vállát, mintegy jelezve, hogy nem tudja: mi lelhet.

— A nagyságáék a vendégekkel a Tiszára mentek csónakázni, tán azért sír a Móriczka, hogy itthon hagyták.

— Ne-em a-a-azért siro-o-ok, — zokogja a kis Rozgonyi fudokolva.

— Hát miért fiacskám? add ide szépen a kezedet. Ugy. No gyere, mondd el nekem.

Odanyújtotta vékonyka ujjait nagy hüppögéssel s hagyta magát vezetni. Sok kérdezősködés, kérlelés, biztatások után sikerült Arminnak a megkeserített gyermek bizalmát annyira megnyerni, hogy elmondta neki nagy bánata okát, körülbelől így:

— Kértem a mamámat, hogy vegyen nekem könyvet, meg táblát, mint a kasznár bácsi vett a kis fiának és tanítsanak engem is olvasni, meg írni, meg számolni, mert én *mérnök ur* akarok lenni. A mama meg azt mondta, hogy csak várjak, ráér az még, ugy se megy be semmi az én tökfembe, hát akármikor elég, ha meg tudok annyit, hogy számár vagyok. Ugyis csak beadnak majd inasnak, valami mesteremberhez, ahhoz nem kell ész, meg tudomány.

— Neked mondta ezt a mamád?

— Nem, a papával beszélgettek, de én jól halottam. És én nem akarok inas lenni. A Poldi, meg a Vili, meg a Dolfika már a városba járnak tanulni és én is akarok tanulni. Ármin bácsi, hát maga inas volt, mikor kis fiu volt?

— Nem voltam fiam, miért kérded?

— Mert én olyan akarok lenni, egészen olyan, mint maga. Maga nagyon tetszik nekem, kár, hogy maga....

— Mi kár?

— Hogy izé.... hogy zsidó.

Ármin önkéntelen elnevette magát. Valami ellenállhatatlan komikum volt ebben az ujdonsült csöpp Rozgonyiban, amint e szavakkal az ő teljességgel nem keresztény szellemben konyult orrocskáját magasra emelte.

— Hát ezt kitől hallottad?

— Ezt meg a Czili néni mondta a mamának.

— Mikor mondta?

— Mikor egyszer — akkor — a multkor — tudja, mikor bementek a városba színházat játszani, és a mama azt mondta a Czili néninek, hogy — hogy magát ne szeresse.

— Azt mondta?

— Igen, azt mondta.

— És mit felelt erre a néni? faggatta Ármin, mélyen elpirulva, mert érezte, hogy visszaél a helyzettel, mikor ezt a gyermeket, akit mindenki bárgyúnak tartott — s ki előtt épp azért tartózkodás nélkül szoktak beszélni — így kivallatja.

— A Czili néni? Hát nevetett és azt mondta: van eszembe! hiszen én... no, ejnye, hogy is mondta csak...

— Gondolkozz egy csöppet, hogy mondta tovább?

— Tudom már... hogy ő csak azt szereti, aki ötlet elveheti feleségül. És a mama megcsókolta és azt mondta neki, hogy okos gyermek. Nekem ezt soha se mondja és engem nem is szokott megcsókolni.

És ezt a gyermeket tartják hülyének!...

Ármin lehajolt hozzá és gyöngéden megcsókolta a kis fiu még mindég könyben uszó nagy fekete szemét, mire ez két sovány kis karját villámgyorsan fonta nyaka körül és nevetve, zokogva szoritotta magához az ifjut.

— Bácsi, maga engem szeret! Ugy-e? És máskor is fog engem megcsókolni... egy kicsikét?

— Igen fiam; és majd hozok neked könyvet és táblát, és fogunk együtt tanulni, és majd belöled is olyan mérnök urféle lesz, mint Ármin bácsiból. Jó lesz-e?

— Oh nagyon, nagyon, nagyon jó lesz! bizonyította hevesen. — De igazán Ármin bácsi? Maga nem tréfál? Aztán újból átölelte nyakát, magához húzta és nagy fontoskodva fülébe sugta: Ármin bácsi, én magát szeretem — nem baj, ha nem is vesz feleségül... csak a mama meg ne tudja...

Semmit se ismerek meghatóbbat, mint ennek a két emberháznak egymáshoz való ragaszkodását, amely ettől a naptól fogva kezdetét vette s amely a méltatlanul elrágalmazott kis fiunál idővel egész a rajongásig fokozódott.

Soha semmi figyelemre nem méltatva, mindenütt és mindenkinek utjában állva, a szegény ide-oda lökdösött, természeténél fogva félnék gyermek teljesen magába zárkózott s tőle telhetőleg félre vonulva, rejtélyes benső életet folytatott. Megriadt nagy szemének kifejezése, szótlanlansága, hosszú, érthetetlen elmélyedései arra a meggyőződésre vezették környezetét, hogy észbeli tehetsége a közepesnél is jóval alantabb fokon áll s hogy minden művelésére fordított törekvés kárba veszett, vagy legalább is korai fáradság volna.

Ezt a gyermeket voltaképpen senki sem ismerte a háznál. Az apát sokkal inkább elfoglalták üzletei, a kenyérkeresés, családfenntartás sulyos gondjai, az anyát a nagyzás, a divat, az elegancia, a »mi illik, mi nem illik« kultusza, hogysesem a zsenge lélek tanulmányozására idejük jutott volna. A lányoknak szintén elég volt a maguk épen nem könnyű feladata: férjhez menni és pedig mielőbb — hozomány nélkül — aminek magaslatára jutni teljes erőből, derekasan törekedett mindenik a maga módja szerint.

Ármin jóindulata, szelid szavai első kísérletre megtörték a bizalmatlankodó vadságot, melylyel a kis Mórincz mindenki iránt viseltetett; mikor meg aztán — ígéretéhez híven — könyvet is vitt neki, s abból türelemmel, jószággal a betüismerés titkaiba avatta, a gyermek szorgalma, törekvése nem ismert határokat, úgy hogy rövid időn az eredmény minden várakozáson felül kielégítő volt.

Kezdetben szájalom, később vonzódás indította Ármint erre a foglalkozásra. Legalább ő úgy hitte. Nem

tudom különben, hogy jutott-e eszébe, megvizsgálni szívének legtitkosabb rejtekét, ha vajjon nem fészkel-e abban valahol egy paránya az önző számításnak, egy be nem vallott, önmaga előtt is titkolt utógondolat, hogy e lecceórák révén mintegy közelebb férközhet a dolyfös, elbizakodott lány benső mivoltának megismeréséhez — elég, hogy lassankint valóságos életszükséggé vált ránézve ez az önmagára rótt föladat, amelyet különben játszva oldott meg.

Látogatásait a szalonból lassankint a gyermekszobába gördítette át. Valóságos gyermekké lett ezzel a gyermekkel. Hintázott, lapdázott vele; versekre, dalokra, mondókákra tanította; papírból játékokat, csákót, sárkányt, madarat gyártott neki; tornáztak, birkóztak, versenyt futottak együtt a gyepen, vagy a szénakazlak árnyékában — vége-hossza nem volt a multságos játszva tanulásnak.

A kis Rozgonyi gyerek vézna, fejletlen alakja szemlátomást épült, szépült, észbeli tehetsége bámulatosán fejlődött. Ha valakinek föltűnt ez és bókolt a mesternek érte, Ármin nevetve csak annyit felelt: »Pályát tévesztettem, ez világos.«

Ahogy a gyermek átalakult Ármin szerencsés keze alatt, úgy alakult át ő maga is lassankint, de mind észrevehetőbben.

Az a kihívó hetykeség, irónikus fanyarság, mely annyi titkos ellenséget szerzett neki, mindinkább tünedezett arczáról, modorában is mind ritkábban jelentkezett, s valami gyermekies, sugárzó derű ragyogott szemében, mely ezt a szép férfi arcot idealizálta és mondhatatlanul vonzóvá tette.

Hogy milyen szemmel nézte a család működését?

Rozgonyi papának, úgy gondolom, egészen mind egy volt. Neki kisebb gondja is nagyobb annál, hogyesem a dolog elvi oldalát csak pillanatra is fontolóra vegye. Ha örült valaminek az egészben, hát legfőllebb csak annak, hogy a taníttatás költsége egyelőre zsebében marad. Nem sok, igaz, de valami.

Másfelől a mama meg volt elégedve, hogy ez a fiatal ember, akire nincs semmi *kilátás* s aki külsejénél, modoránál és képességeinél fogva annyira kimagaslott a többi közül, nem a leányok körül »forgolódik« s így »nem rontja a szerencséjüket«. A Szidinek most egy gazdatiszt kérője van — szegényt falura viszik, — de csakhogy viszik — a Régikának is akadt egy ügyvéd — igaz, hogy özvegy, két gyerekkel — hja, nincs miben válogatni. Csak a család büszkeségét, a legszebb, legműveltebb és — legidősebb Czeccilt nem ostromolja komolyan senki eddig. De most is tizen vannak körülötte, azok között kettő olyan, akire érdemes »reflektálni«. A két legifjabb — és legbájtalanabb — kisaszszony még egy évig csak valahogy meg lesz a gouvornant szárnya alatt, noha hosszú lábuk és kezük már most is feltűnő módon látszik ki alkalomadtán.

A szép Czeccil — no az egy kicsit más szemmel nézte az öcscse meg a Knopfmacher Ármin dolgát. Eleinte játszta a régi közönyt; aztán taktikát változtatott; csupa báj, szeretetreméltó édeskedés, hizelgés lett; végül kötekedő, csipős, egész a sértegetésig.

»Instruktor ur« szokta apostrofálni leirhatatlan kicsinyléssel a mérnököt, ha olykor — ritkán — szóba álltak egymással.

Az eredmény változatlanul egy volt. A közöny, a nyájaskodás, a dacz, a sértegetés mindig ugyanazon jégpánczélna ütközve tört meg — a rideg gunyoros nyugalom vértjén, melylyel magát Ármin minden kikerülhetetlen érintkezéskor körülvette a leánynyal szemben.

Napok, hetek multak — az állapot nem változott. Hódításainak összes kipróbált és mindeddig csalhatatlan-

nak bizonyult eszközét működésbe hozta Czeczil, anélkül, hogy egy lépéssel jutott volna közelebb a kitűzött célhoz; közönséges, többé-kevésbé ismert eszközök egyébiránt, némelyike bizony egy kissé kopott is, melyek azonban közönséges körülmények közt és közönséges emberekkel szemben többnyire ellenállhatatlanok szoktak lenni — — míg egyszer csak azt vette észre, hogy kacérságának dús arzenálja ki van merítve, fegyvertelenül, tétovázva áll — a győzelemtől pedig távolabb, mint a legelső pillanatban.

Vajjon csakugyan kisiklott volna az egerke a bárosnyos, behúzott körmű kis mancsok közül?

Homályos érzete támadt, hogy valami rendkívüli, valami teljesen újnemű stratégiára kell rátérnie, amely az »ellenséget« készületlenül találva, meglepje s a kapitulációra rákényszerítse....

— Ármin bácsi, engem egy kicsit a Czili néni is szeret már! — ezzel az ujsággal lepte meg mesterét egy napon a Móricz gyerek

— Már? Hát eddig nem szeretett.

— Bizony nem, csak úgy néha, mikor jókedve volt. Akkor adott almát, meg csokoládét. De mikor szépen felöltözködött, soha nem volt szabad közel menni hozzá, azt mondta: eredj, összegyürsz, aztán nem fogok finoman kinézni. Aztán mindég csak úgy hívott, hogy: te kis buta.

— Hát most?

— Hát tegnap bevitt a szalonszobába, ahonnan máskor mindég kikergettek, fölültetett maga mellé a dívánra — milyen jó azon hintázní, próbálja csak meg — aztán meg is ölelt, pedig az a szép csipkés ruhája volt rajta tudja, amelyik olyan — mint a grizkoh, aztán megcsókolt tiszter is és azt mondta, hogy én vagyok az ő drága kis öcsikéje, az ő aranyos kis okos Móriczkája, meg minden... Aztán adott cukros-mandulát, sokat-sokat — most is van még a zsebemben. Kell?

És zsebébe markolva, odatartotta neki kis tenyerét. Ármin nem utasította vissza.

— Hát aztán fiacskám? — kérdé mandulát ropogtatva.

— Aztán azt kérdezte: miért szereted te úgy azt a mérnök urat, hiszen nem is testvéred.

— Mit feleltél?

— Azt hogy: nem ám, hanem még annál is több....

Ármin bácsi az én papám.

Ármin elérékenyülten csókolta meg a fiu homlokát.

— Eddig van?

— Eddig. De még aztán mondott ám valamit.

Elmondjam?

— Hogyne. Csak ki vele.

— Hogy hát.... akkor.... ő meg az én mamám.

Mondtam: nem bánom, ha Ármin bácsi megengedi. Aszontam, hogy kérdezem meg....

Kissé várt a feleletre, de az csak késett.

— Haragszik? kérdé hozzá simulva.

— Nem.

— Hát megengedi? szólt ismét hizelegve.

— Meg — volt az alig hallható válasz »Mit akarahat az a leány....« tündött aztán magában egész este és másnap is és aztán folyvást — éjjel-nappal.

Czeczil csakugyan egész váratlanul szenvedélyes testvéri szeretet szállotta meg egy idő óta. Kezdet komolyan érdeklődni a gyermek fejlődése, haladása iránt. Kikérdezte, megdicsérte, becézte, sétáltatta — még játszott is vele. Ez a gyermek lett lassankint az érintkezési pont, az összekötő láncszem a két lélek között. Egyebekben nem volt semmi közösségük.

De a gyermek — öntudatlanul — kitünő médiumnak vált be. Czeczilnek folyton Ármin papáról, ennek meg szakadatlanul Czili mamáról csevegett.

Ezer jellemző apróságot tudtak meg egymásról így és minden jel arra mutatott, hogy Árminnak csöppet sem esett terhére a lélektani megfigyeléseknek ez az új, közvetett módja.

Fokozott érdeklődéssel, majdnem türelmetlenséggel nézett a leczkenapok elébe. Tudta és titkon remélte is, hogy mindég hall valami újat, s a gyermek minden bizalmas kotyogása egy-egy homokszemet szolgáltatott ahhoz a piedestalhoz, melyet bálványképének titkon épített szíve rejtekében.

Egyszer a kis fiu ezzel fogadta:

— Ármin papa, tud maga hajót csinálni?

— Milyen hajót?

— Ilyet ni — és egy kis papircsónakot mutatott. —

Ezt a Czili mama csinálta tegnap, de már egészen szétázott. Azt mondta, hogy Ármin papa majd készít másikat, ha kell papir, csak menjek ő hozzá, majd ő ad.

— Megpróbálom. Hát hol a papir? Egy-kettő... szaladj!

A gyermek röpiült és nem sokára egy iv tiszta papírral került vissza.

Armin a kezébe vette és lassan, gondolkodva hajtogatni kezdte — ha eszébe jutna, hogyan is csinálta ő azt a hajót — ezelőtt husz esztendővel. Egyszer csak összerenzen s szeme egy pillanatig mereven tapad a papírra.

Czeruzával ez a pár szó volt a papírra vetve angolul:

„Meddig fog ez még így tartani? Belefáradtam.“

Ezt csak Czeczil irhatta. Más senki sem tud a háznál egy szót is angolul.

Aztán jobban szemügyre vette a papírt. Mind a négy sarkán ugyanaz a kérdés — hogy figyelmét valamiképp ki ne kerülhesse.

Némán vesztegelt egy darabig. Szemét a padlóra szögezve, gondolkozni akart, de nem birt. Meg volt zavarodva.

Aztán összeszedte nyugalmát. A hajót megcsinálta, egy szál fonalat kötött rá s kézenfogvást ment le kis gyámoltjával a Tiszához »hajót vontatni.«

A következő leczkeóra után a gyermeknek ismét hajó kellett és ismét hozott papírt a nénjétől.

A tiszta lapnak ezuttal csak egy sarkán állt:

„Még mindig haragszik?“

Ugyanaz az elbánás érte, ami az elsőt. Csolnak lett belőle, madzagra került és szétázott a Tisza vízében.

Ismét néhány nap telt el. Ezalatt a Móricz kipusztíthatatlan kedve a vízi sport iránt csodálatosképpen fokozódott. Hallani sem akart egyébről.

A legújabb hajóhoz való építési anyagon pedig tiszta, szilárd betűkkel állott:

„Még csak feleletre sem tart érdemesnek?“

Ármin czeruzával ezt írta alája sebtén:

„Mi czélja mind ennek?“

— Vidd vissza Czili mamának, mond meg, hogy keményebb papírt adjon.

Pár percz mulva a fiu diadalmasan lobogtatott egy kemény fehér lapot.

Armin megnézte.

Vékony, alig kivehető vonásokkal állt rajta:

„Bocsásson meg.“

A hajó elkészült.

— Vidd át fiacskám, kérdezd meg a kis mamát, jó lesz-e így?

Pompás egy hajó volt ez, két oldala ékes rajzokkal. A rajz szeszélyes arabeszkjei között imitt-amott e szavak beszöve:

„Hagyjon nyugton. Nem haragszom. Nem szokásom mindenkire haragudni.“

Keze reszketett, míg rajzolt és irt... szive még inkább, mikor a kis fiu visszajött sirva, hogy a Czili mama a csónakot, azt a gyönyörű csónakot, összetépte, ötöt pedig kikergette.

Ármin akkor éjjel a szemét se hunyta le. Ami különben egy idő óta nem volt szokatlan dolog előtte.

»Mit akarhat vele az a leány?« e kérdéssel feküdt le este, ezzel tépelődött egész éjen át és ezzel kelt föl kora reggel — anélkül, hogy csak némileg kielégítő feleletet talált volna reá.

Csupán egy dologgal jött tisztába, mint ő hitte véglegesen, hogy eddig szilárdul megvédett pozícióját ezentul is föntartja, hogy semmiféle hadicsel, asszonyi praktika onnan kimozdítani nem fogja.

Tíz nap, vagy tán több is eltelt, anélkül, hogy a láposi pusztára kiment volna. Minden szabad idejét nálunk töltötte.

Külsőleg nyugodtnak látszott, a felületes szemlélő nem talált volna semmi változást rajta.

Kártyázott, csevegett, zongorázott, vagy fölolvastott, mint régen — csak hogy ez a nyugalom nem volt egyenletes. Néha hosszan magába mélyedt, mint aki valami fölött tépelődik; ilyenkor mozdulatai gépiesek vagy tétovázók lettek, szeme célpont nélkül révedezett a levegőben, aztán hirtelen, erőszakosan fölrázta magát s egy bágyadt mosolylyal, vagy kényszerített tréfával mintegy belegrattotta a mindennapi élet sodrába. Olyan vergődésforma volt ez, mint az oldalra billent beteg halé, mely erőtlenszül libeg ides-tova az akvárium vizében, míg időközönként váratlan gyors szökkenéssel kiegyenesedik s kétségbeesett igyekezettel rohan körül a szűk edényben, mintha futni, menekülni vágyyna a közelgő, a kikerülhetetlen végtől.

— Elhagyom ezt a fészket, folyamodom, hogy máshova helyezzenek; mondta egy izben.

— Hová akar menni?

— Mindegy nekem akárhova, de innen megyek... aztán hozzátette: itt nincs semmi kilátás — és elgondolkozott. Én hallgattam. Tudtam jól, hogy mire nincs kilátás, minek kérdeztem volna.

— Levelet kaptam a pusztáról, mondja egy napon nevetve.

»Hát csak nem nyughat az a leány«, gondoltam magamban; de mikor a levelet s rajta az íromba nagy betűket láttam, én is nevettem,

A Móriczka irt az ő Ármin papájának: mi az oka, hogy már két leczkenapon hiába várta? A Czili mama is várta. Lementek ketten a Tiszára és onnan mindig az országuttra néztek, hogy jön-e már az Ármin papa kocsija. De nem jött. Azért ő szorgalmas volt ám, nem maradt hátra, mert a Czili mama mindennap egy órát tanult vele, és játszottak is mindenfélét, de az még sem volt olyan, »tudja Ármin papa, a leányok még sem értik azt úgy, mint mi férfiak«. Holnap megint leczkenap lesz, majd beküldjük a kocsit érte és a Tiszánál fogjuk várni, a Czili mamával, de kijőjön, mert különben sirunk ám...«

A Móricz gyerek kezevonása, stylusa, ortografiája volt ez, és mégis világos volt, hogy ezt a levelet nem ő gondolta.

De azért »Ármin papát« egészen fölviányozta ez a levél. Arcza égett, szeme lázasan ragyogott az örömtől. Izgatott volt; leült és fölállt, körülsétált, ismét leült — nem lelte helyét.

— Most már csak ki fog menni? — kérdém.

— Nem megyek.

— Soha?

— Majd még tán egyszer-kétszer, illedelemből — mielőtt bucsuzni megyek. Holnap írom meg a folyamodásomat.

— Hát csakugyan itt hagy bennünket, elhatározta?
— Visszavonhatatlanul. Holnapután beadom a folyamodást.

És másnap csakugyan nem ment ki. A kocsi üresen tért vissza a pusztára.

És harmadnap a folyamodását csakugyan — nem adta be.

Nem. Nem adta be.

(Folytatjuk.)

Az első magyar bank ünnepe.

A hírlapirodalom minden tornyában megkondult a harang. Vastagon zúg amaz, vékonyan cseng emez egy intézmény ünnepére, mely nem hadverő tábornagy, sem államot alkotó vezérférfiné műve, hanem egyszerű polgáremberké, akik ötven évvel ezelőtt a hon javára és a maguk dicsőségére megalapították a legelső magyar bankintézetet: a Pesti magyar kereskedelmi bankot.

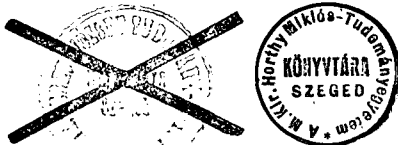
Ennek az alapításnak a történetét, előzményeit és további fejleményeit írja le egy könyv, melyet a bank igazgatósága a félszázados évforduló alkalmából kiad és amelyben egyik érdemes közgazdasági írónk, Pólya Jakab, némi akadémikus szárazsággal ugyan, de sok szorgalommal, lelkiismeretességgel és tárgyának szeretetével leírja »A Pesti magyar kereskedelmi bank keletkezésének és ötven éves fennállásának történetét«. — Ennek a nyomán szölok én is hozzá a tárgyhöz.

*

Hazánk politikai és kulturális állapotairól, amint azok századunk első évtizedeiben mutatkoznak, több munka szól ugyan, de azért íróink még távolról sem foglalkoztak ezzel az időszakkal oly mértékben, amint megérdemli. Azt hiszem, hogy a forradalmi évek és az ezeket közvetlenül megelőző időszak kápráztató fénye okozza amazoknak a homályát, ellenállhatatlan vonzó erőt gyakorolva az íróra és a historikusra, akik a nagy nemzeti erő kifejtésévéihez mérve, könnyen sivárnak és terméketlennek nézhették a század elejét. Pedig nem az. Miként márcziusban az anyaföldet porhanyóvá teszi az olvadó hó és átmelegíti a tavaszi napsugár, úgy hogy csak egészséges mag kell belé, hogy kimutassa termő erejét, azonképen a 20-as és 30-as évek Magyarországon a talaj elő volt készítve a francia forradalom és a napoleoni háborúk folyamán beszivárgott szabadabb gondolatok és az ébredő nemzeti eszme által, úgy hogy amikor eljött a nagy magvető: Széchenyi István és elhintette eszméinek magvait, azok megfogamzottak és gyökeret vertek.

A harmadik évtized vége felé volt, hogy a »Hitel« megjelent és 1830-ban történt, hogy Ullmann Mór nagykereskedő megpendítette egy bank alapításának eszméjét, mely kezdeményezés folytán utóbb meg is született a Pesti magyar kereskedelmi bank. Csak azért említem összefüggésben ezt a két tény, hogy megállapítsam azt, ami előttem tisztán áll, hogy t. i. Magyarország gazdasági regenerációja annyira Széchenyi István nevéhez van fűzve, hogy még az a kevés kreáció is, melyet nem egyenesen ő kezdeményezett, erőltetés nélkül az ő szellemi befolyására vezethető vissza.

Ezzel különben mitsem akarok elvenni Ullmann Mór érdeméből, aki intelligencia és szellemi látkör tekintetében kétségtelenül messze tulszárnyalta kortársai legnagyobb részét. Ugy látszik, hogy befolyása és szellemi fölénye is jelentékeny volt, mert sikerült oly nagy számú hiveket szerezni eszméjének, hogy el lehetett határozni egy két millió forint alaptőkével bíró bank alapítását,

amit Magyarország és Pest akkori viszonyaihoz képest rengeteg aranyu tervnek kell neveznünk. Hiszen Pestnek 1830-ban még csak 65000 lakója volt, tehát körülbelül annyi, mint a mai Debreczennek és forgalomra, vagyonra nézve se lehetett különb mint emez ma. — Határozatba ment tehát a bank alapítása, megszerkesztették a kérvényt, fel is terjesztették a bank pártfogójául fölként József nádorhoz, mint a helytartó-tanács elnökéhez és most kezdődik egy, az akkori viszonyokra nézve fölötté jellemző procedúra.

Ki ne ismerné Jókai Rab Rábyját? Nos tehát, még szegény Rab Ráby ügye se kóborol többet hivatalból-hivatalba, mint azoknak a férfiaknak a kérvénye, akik a főherceg-nádor legmelegebb pártfogásától támogatva, egy közhasznu intézményt akartak létesíteni. A helytartó-tanács Pest városához küldte a kérvényt. A városi tanács kedvező nyilatkozattal visszaküldi. Azután átmege az udvari kancelláriához, amely átteszi az iratokat a cs. kir. általános udvari kamarához. Itt hevernek békén 1835-ig, mire az udvari kamara az osztrák nemzeti bankot kérte fel véleményadásra. Ez is kedvező lévén, a kérvény még egy ideig vándorolt kamara, kancellária és helytartó-tanács között, míg végre a kir. Curiahoz is elment, hogy az alapszabályok egy részére nézve ez is nyilatkozzék. Erre megint kamara-kancellária-helytartó-tanács és vissza, közben városi tanács, alapítók értesítése és sürgetése, míg végre 1841. októberben, tehát kerek 12 év után, V. Ferdinánd király ő Felsége aláírta a szabadalomlevelet.

1842. évi április 30-án tartotta a bank alakuló közgyűlést és megválasztotta a 15 tagu ideiglenes választmányba Boscovitz Jos. Löbl, Burgmann Károly, Cahen M. A., Halbauer János György, Havas József, Malvieux J. C., báró Podmaniczky László, báró Redl Imre, Robitzek József, Rosenfeld M. L., Sartory János György, Schedius Lajos, Valero J. Antal és Wodianer Sámuel urakat, melyeknek élén Ullmann Mór helyettes elnök állott. A bank első hivatali személyzete egy könyvelő, egy segédkönyvelő, egy pénztárnok és egy hivatalszolgából állott, mely azóta 173 hivatalnokra és 34 szolgára szaporodott fel. — Jellemző az akkori nézetekre, hogy a bank választmánya első sorban katonai őrségről intézkedett, melyre nézve abban történt megállapodás, hogy az 1 káplár, 1 tizedes és 6 közemberből fog állani. Még jellemzőbb az, hogy néhány részvényes — elégedetlen lévén a bank vezetésével fennállásának első idejében — egyszerűen bepanaszolta a helytartó-tanácsnál, mire ennek nevében Zsedényi Ede (van-e, ki e nevet nem ismeri?) erélyes dorgatoriumot intéz a bankhoz, hogy mért nem választ végleges igazgatóságot? Mért hagy gyümölcsötlenül heverni nagyobb összegeket? stb. Az ember bizonyos meghatottsággal olvassa, mennyire gondoskodott abban a boldog korban a véges elméjü halandókról egy bölcs és atyáskodó kormány, mely végül csúfosan megbukott, mert nagyon el lévén foglalva az ügyefogyott alattvalók ügyeivel, nem ért rá helyesen elintézni a maga dolgát.

Mindezeket az apró bajokon és a kezdet egyéb nehézségein túlesett az intézet. Megválasztotta igazgatóságát (az első elnök Ürményi Ferencz, alelnök Ullmann Mór volt) és szépen kezdett fejlődni. Az 1848-ki évet már 1 millió forint befizetett tőkével kezdte (eleinte ennek csak körülbelül fele volt befizetve), sőt egy kis tartaléktőkét is gyűjtött.

Időközben Magyarország nagy politikai változáson ment keresztül. Megalakult az alkotmányos magyar kormány és ennek pénzügyminisztere, Kossuth Lajos, a kereskedelmi bankot nézte ki a magyar állam jegybankjának. Az ide vonatkozó szerződés szerint az államnak

5 millió forintot kellett volna aranyban és ezüstben letenni a banknál, mely ennek ellenében 12¹/₂ millió bankjegyet bocsátott volna ki. — Tényleg azonban a magyar állam eleinte csak 500,000 frt érczfedezetet tudott beszolgáltatni és később is ennek legnagyobb összege csak 1.725,718 frt 48 kr volt, mely ellen 1 : 2¹/₂ arányban megfelelő bankjegy nyomtatott. Azt látjuk tehát, hogy az első »Kossuth-bankok« rendes, érczcél fedezett bankjegyek voltak és csak később bocsátott ki a nemzeti kormány a viszonyok kényszere alatt 61 millió forint fedezetlen papirpénzt.

Történetének ezt a fényes epizódját a banknak különben ezer bajjal, sőt súlyos áldozatokkal kellett megfizetnie. 1849. elején Windischgrätz herceg ugyanis bevonult Budapestre, lefoglalta a bank őrizete alatt levő érczalapot és magát a bankot egy általa kinevezett biztosnak vetette alá. Majd fordult a koczka. Windischgrätz megveretett és Irányi Dániel kormánybiztos ismét visszahelyezte a régi igazgatóságot, míg végre a magyar szabadságharc leveretése után újból osztrák hatalom alá kerül a nemzeti kormány jegybankja. Haynau illetőleg báró Ramberg azután nem átalotta a banktól különböző teljesen alaptalan czimeken kerek 1.300,000 forintot követelni, továbbá a magyar pénzügyminiszter utasítására adott 640,000 forint kölcsönökért szavatossá tenni, egy szóval a bank ellenében oly összegű követeléseket támasztani, melyek körülbelül kétszeresét tették az egész alapítókénak, úgy hogy azoknak tényleges érvényesítése esetében a bank kénytelen lett volna csődöt mondani. Szerencsére nem jutott idáig, hanem hosszas alkudozások és jegyzékváltások után ő Felsége 1854-ben kegyelemből elengedte az állam egész állítólagos követelését a bank irányában; mi által annak helyzete egyszerre tisztázott lón.

Ezzel véget ér a bank regényes korszaka és azontúl zajtalan munkával fokozatosan halad előre, különösen 1867 óta, amióta az alkotmány visszaállítása lehetővé tette hazánk gyorsabb fejlődését. Kerek félmillió volt az alapítás évében a bank tőkéje, egy millióra emelkedett 1848-ban, másfél millióra 1868-ban, harmadfél millióra 1874-ben, öt millióra 1881-ben, nyolcz millióra 1888-ban és az ötvenedik üzletévről kiadott jelentésben már jelzi az igazgatóság, hogy tíz millióra emeli a részvénytőkét, ezzel négy millióra a tartaléktőkét, úgy hogy az intézet az új félszázadot tizennégy milliő forint saját tőkével kezdi.

Vissza kell térnünk az 1881-ki tőke fölemelésére (2¹/₂ milliőről — 5 millióra), mely fordulópontot képez az intézet történetében. Ekkor került ugyanis a bankhoz *Lánczy Leó*, egy alig ismert fiatal férfi, aki akkor még sem nagy multra, sem nagy sikerekre nem hivatkozhatott. Azóta Lánczy vezérigazgató fényesen igazolta a beléje helyezett bizalmat, mert fiatal tettereje, bámulatos szorgalma, kiterjedt üzleti ismeretei, végre nagy vezető és szervező tehetsége rövid idő alatt a régi bankot újjá alakították át és egy európai jelentőségű intézetté fejlesztették, mely nemcsak hazánk gazdasági életében játszik nagy szerepet, de a külföldön, különösen a Keleten is méltóan képviseli a magyar tőkét és a magyar intelligenciát. Nagy támasza a banknak az ő igazgatósága is, mely a fővárosi polgárság legfényesebb neveiből összeállítva, egyaránt diszére és hasznára válik a hazai intézetnek.

... Nagy és benső a közönség érdeklődése a kereskedelmi bank ünnepe iránt és ez örvendetes jele nemzetünk érettségének. Mert hímes pillangó után szaladgál a gyerek, kalandokat hajhász az ifju, de az érett emberek és az érett nemzetek — ha tudnak is lelkesedni és áldozni eszmékért és ideálokért — komolyan törekednek komoly célokra és felfogják anyagi érdekeik és ezek tényezőinek életbevágó fontosságát.

Gamma.

Megütközés.

Azt mondtad tegnap estve nékem
Én kedvesem :
»A szerelemben van az élet
Más semmiben.«

Hiszem neked, hát hogyné hinném
Én kedvesem ;
Csak azt nem értem, nem fogom fel
Oly hirtelen :

Hogy csókolva, csókjaink között
Én kedvesem,
A te eszed oly szépen működik,
Oly rendesen.

Kemény Béla.

Krónika.

— márczius 26.

(A mi kenyérünk.)

Mikor a világ rendje meginog és a régi, hatalmas oszlopok repedeznek, valami szédülés, valami káprázat fogja el az embereket.

A nap egy időre elhomályosul. És helyét egy barna tömeg foglalja el. Nem összesűrűsödött párák, nem ködgomolyag, nem felhő.

A kenyér.

Láttam a mult héten egy darabot. Olyan, mint az olajpogácsa. Szivós, penészes, ragadós, nehéz, bűzös. A lisztje fenyőkéregből készül és hogy táplálóbba legyen, szecskát, szalmát, füvet vegyitnek közé.

A szalonban kézről-kézre járt. A hölgyek Eau de Cologne-t kértek. A nehéz selyemkárpitok suhogtak, a perzsa szőnyegek ragyogó virágai kinyitották szemüket és a sarokban a zöld papagáj jóízűen rágt a bronczkalitka rácsai közé dugott czukrot.

Rettenetes kenyérről szóltak valamennyien. És aztán neki láttak egy még rettenetesebb kenyérnek.

Nem fenyőkéregből, nem szecskából, nem szalmából gyurják. De nem is nullás lisztből. A legfinomabb kalács után is üresnek érezzük gyomrunkat, csak az a kenyér elégít ki, melynek megalkotó részei a medisance, a rágalom, a harag, a vérszomj, a szenzáció.

Ugyan minek keresünk jelzőket. Ez a legutolsó szó elegendő, ez megmond mindent. A mi kenyérünk a szenzáció. Ez a neve, míg másokról van szó, ha magunkkal esik meg, akkor szerencsétlenségnek, sőt tragikumnak szeretjük nevezni. Rendkívül finoman distingvál a 19-ik század embere.

És ennek a kenyérnek finom, kincsekkel meg nem fizethető, különös és rettenetes parfümjé van. Kain ur volt az első gyárosa. Palaczkokban nem árulják. Csak cseppenként vagy en-gros lehet kapni. A detail üzlet teljesen a lovagias emberek kezében van. Azok üznek vele nagyforgalmu kereskedést.

De vannak korszakok, mikor az en-gros üzlet is fellendül. Mikor százazrek állanak egymással szemben és éles kardokkal, romboló fegyverekkel látnak neki e parfüm gyártásának.

Mert az emberek éhesek. Az emberek kenyéret akarnak enni és e különleges illatszer nélkül nem izlik nekik.

Most száz éve is nagy hausse volt e cikkben. Valami Párizs nevű városban, egy bizonyos Robespierre hozta divatba. Csakhogy azok az urak izléstelenül csinál-

ták. A nyaktilótól a péküzlethez siettek. Mi souper-ra megyünk.

Terjed, belopózik mindenhová a parfüm. A mi kenyérünket, az arisztokrácia jó fehér kenyéret, a középosztály barna rozskenyéret, a szegény katona »komisz«-kenyéret, a nyomorult tót ember fenyőkéreg-rettenetességét egyaránt át- meg áthatotta.

Mintha egy ismeretlen nagy sebész eret vágott volna a világon és elfelejtette volna bekötni az ütereit.

És mi érezzük, hogy az éltető parfüm miként szökell, miként bugyog. Látjuk, hogy sápadnak körülöttünk az emberek s újabb étvágyat kapunk.

A pálmacsoport aljában, puha székbe ülünk és tovább pletykázunk a világ folyásáról.

Hiszen az élőknek sok minden tréfa, a mi a megholtaknak elviselhetlen, nehéz, súlyos keserűség volt.

Hallott a szegény kis gróf esetéről? O ma chére, minő szerencsétlenség. Boldogtalan ifju, boldogtalan szülék.

Ez az első falat.

Aztán elhallgatnak kissé. Hiszen az emberek nemcsak esznek, hanem emésztenek is.

Már megint egy képviselő? Hiszen a fekete lobogót állandóan kinn kellene tartani.

Igen, képzelje a halálba kergették.

Aztán suttogni kezdenek. Nem, nem akarják a halottat rágalmazni. Minek is volna az; hiszen ő már nem árthat nekünk. Csak megjegyzéseket tesznek.

És elmondják, hogy elkerülhetetlen volt sorsa. Nagyobb ur akart lenni, mint volt és e törekvésében elbukott. Talán a hivatalos kassza is megérezte a bukást. Minden utját elállották már s akkor a pisztoly csövébe nézett.

Ez a második falat.

Ezek után nem is hinné az ember, hogy nemcsak mágnások és képviselők, hanem közönséges polgárok is szaporítják a véres kenyéret.

A piros forrás a hegy csucsán kezd el buzogni. De végigfut a lejtőn és meg nem áll, míg a völgybe nem ér.

Egy postamester iszonyu tettet követett el. Szegény leányt vett el feleségül. A nénye ezért haragudott rá. S mikorra szerencsétlen egy napon hazajő, vérében találja feleségét, kis gyermekét és a gonosz gyilkost.

Most ott jár a városka utcáin. Mereven néz maga elé, kalapja a sárban hever, lelke pedig elveszett.

Mi pedig kegyetlen élvezettel izgatjuk fel magunkat ezzel is. A harmadik falat kenyér, szenzáció, rémület, iszonyat, de kenyér, élelem, a mely nélkül nem tudunk el lenni. Az egészségünk megkivánja és tompa bágyadtság fog el, ha egy napig nincs benne részünk.

Egy kaszárnyában három lövés dördült el és három emberéletnek vége. Csak katonák. Egyes számok, a száz-ezerből. Parányok a megmérhetetlenségben.

De jó falatok. Talán egy kis időre jól lakunk velük. Vagy ha nem kapunk újabb táplálékot, magunkat dobjuk oda a többieknek.

Ez a parfüm átjárja a világot. Minden idegszálunk reszket, rángatózik ha érezzük.

Ez a kenyér a mi tápláló eledelünk, életünk fenntartója.

S miként a concierge udvarán a pirossapkás tömeg lázongott, kiabált, ha újabb áldozatokat nem hoztak monsieur Samsonnak, akként zúgolódunk mi is, ha kezünkbe vesszük a világ történetének naponkénti hirdetőit és nem találunk benne — újabb, jó, piros, illatos, friss, véres kenyéret

Az ablakon beragyog, fényesen, tündöklőn a tavaszi napsugár. Ugyanaz, mely a guillotínra is mosolygott s mely most a pisztolyok csöveivel kaczerkodik.

De ez a napsugár hozta el a Thermidort is A Thermidort, mely elsöpörte a véres hősokeket, a Thermidort, mely eloszlatta a legiszonyabb parfüm-illatát, a Thermidort, mely enyhülést, békét vitt a világ szívébe.

Közeledik-e, jön, suhogtatja-e fehér szárnyát a mi Thermidorunk?

A szalon sarkában a zöld papagály egykedvűen rágja a bronzkalitka rácsaiba dugott czukrot.

Petur.

INNEN-ONNAN.

✧ **Választott és kinevezett.** Két köztisztviselő ölte meg magát a mult héten. Egy választott szolgabíró és egy kinevezett miniszteri tanácsos. Mindkettő kívül volt már a hivatali aktivitáson, de mindkettő öngyilkosságának gyökerei visszanyúlnak még hivataloskodásuk talajába. És érdekes, jellemző paralellát lehet vonni a két öngyilkosságból a magyar választott és kinevezett köztisztviselő között. A választott szolgabíró — úgy látszik — hivataloskodása folyamán, annak végeig és egészen halála percéig pártmber maradt, amint hogy pártoskodásból, egy párt győzelméből s egynek kudarcából származott hivatala. Mint pártmber, győztes pártjának közbizalmára támaszkodva erős volt és hatalmas — egészen a hatalmaskodásig. Bármit tett, szabadon tehetett, nem tartva a megtorlástól, míg bizonyos vala pártja fölmentő, bizalmi szavazata felől. Minden vádat, jogosat és jogtalant egybekevert a pártoskodás. Az egyik párt minden rosszat készpénznek vett róla, a másik szemében vizsgálat nélkül mindez csak rágalom volt. Elvégre magának sem lehetett tiszta fogalma arról, vajjon kitűnőség-e ő, avagy bűnös-e? Ez a kételkedés abban a pillanatban állhatott be, amelyben a saját pártja, a legnagyobb diadalmas erőfeszítés után kimerült, — az ellenpárt pedig a legnagyobb vereséget már túlélve, előnyomulni kezdett. Az ellenpárt szívóssága megdöbbentette a pártmberet. Látta, hogy nyomról-nyomra engesztelhetetlenül tör előre az az ellenség, melyet mindaddig le tudott ő győzni, de megsemmisíteni nem tudott. Mi lesz, ha ez a párt egyszer győzni fog? Szörnyű bosszút vesz ő rajta, régi kegyetlen megtipróján. Nem hagy meg az ő földi javaiból: állásából, pénzéből, becsületéből semmit. A legyőzetés napja a romlás napja lesz, — »dies irae, dies illa.« A megriadt pártmber ezen nap elől menekülni kívánt. Menekült a képviselői immunitásba, de az ellenpárt üldöző zaja ide is követte őt. Menekült tovább, az utolsó menedékbe, a halálba. Ha ezt nem teszi vala, megérjük, hogy ugyanazt, amit nemes Pest-Pilis-Solt és Kiskun vármegye rendben lévő és helyes dolognak talált, valamaddig az egyik párt volt győzelmes — rüt bűnnek minősíti nemes Pest-Pilis-Solt és Kiskun vármegye, mihelyt a másik párt kerül felül. És valóban, a jó és rossz annyira relativ fogalmak, hogy amit egyik párt kétségkívül erénynek lát, az a másik szemében világosan bűn — és viszont. Az »erélyes«, »buzgó«, »tisztakezü«, »igazságos« szolgabíró micsém változik, csak a hangadás siklik át egyik pártról a másikra s a szolgabíró egyszerre »brutális«, »hanyag«, »korrumpált«, »részhajló« stb. lesz. A választott köztisztviselő tehát a pártoskodás halottja. Ha bűnöket követett el, arra saját pártosai elnézése bátorította, ha ártatlan volt, ellenpártosainak gyűlölete félemlítette úgy meg, hogy élni sem mert tovább. Ha bűnös volt, fölülül a kérdés, mért túrték el bűneit oly soká? Ha ártatlan volt, — miért üldözték oly hevesen? Mindkét kérdésre, egy felelet: *pártszempontból*. Ennyiből áll egy választott köztisztviselő öngyilkosságának pszichológiája. — A kinevezetté már sokkal kevésbé bonyodalmas. A szegény miniszteri tanácsos, ki Pozsonyban felakasztotta magát, kétségkívül bűnös volt egyben: *tűzbuzgóságban*. Ezzel sem a köznek vétett, hanem csak magának s azoknak, akik őt szerették. Kezdte, mint irnok s a hivatalos ranglétra egyetlen fokát sem ugorva át, jutott fel díszes polczára. Föl kel-

lett jutnia, mert senki sem állott útjába s ő, mint telivér burocrata élt-halt hivataláért. Lába belekőszvényesedett a gyors létramászásba s mikor a magas fokra ért, maga is megjiegt. Kétkedni, tépelődni kezdett afelett, van-e neki annyi tehetsége, amennyi ilyen magas hivatalhoz szükséges. Fiumében volt a kormányzó után első tisztviselője a magyar államnak s látta, hogy ide nem szorgalom kell csupán, hanem genie is. Azt hitte, hogy egy geniális burocratának hatalma van minden felett; hogy meglehet rendszabályozni a tengert, meg a népek elementáris érzelmeit. Már pedig az ő hivataloskodása alatt a tenger háborgott, a népszenvedély tombolt, ő Felsege felett harcra kelt az »evviva« és a »zsivió« — és kitört az Uzsulác-ügy. A szegény burocrata elvesztette önbizalmát: »Én vagyok mindennek az oka, mert nem vagyok genie.« A kötelességérzet őrtiltja lön, azt vélve, hogy képtelen kötelességének megfelelni. Fejébe vette, hogy őt okozza mindenki a történekeért: ő felsége, a kormány, a sajtó, a közvélemény. S szökni akart rémképe elől. Vándorolt gyógyintézetről gyógyintézetre. De »post equitem sedet atra cura« — a sötét gond követte mindig. Vigyáztak rá, nehogy a halálba meneküljön előle. Egyszerre azután derülni kezdett kedélye. Mintha nem érezné már maga mögött sötét üldözőjét. Ravasz tettetés volt ez tőle; megcsalta öreit. Amint először magára hagyták s az estalkonyat csöndjében visszafordult, a sötét rémet ismét ott látta háta mögött. Elszántan vetette magát a halálba, — »oda jer utánam sötét rém, ha tudsz!« Felakasztva, halva találták egy alacsony ablakkilincsen. Lába majdnem térdig a földet érte s a fuldoklás kinjai sem bírták rá, hogy felálljon és segítsen magán. Így csak egy fegyelmezett burocrata képes meghalni, aki azt hiszi, hogy a meghalás múlászthatlan kötelessége. Ennyi egy kinevezett köztisztviselő öngyilkosságának pszichológiája. A választott *pártszempontból* élt és halt meg. A kinevezett a kötelesség szempontjából.

* * *

✧ **Az elvesztett fonál.** Nem a legkétségbeejtőbb, de a legbosszantóbb malheur, ami az embert érheti, az, ha nagy szónoklatot akar nyilvánosan mondani s azután a bevezető szölamok után elveszti a fonalat s nem mozdul tovább se ide, se oda. Ez a malheur érte a mult héten Budapest VI. kerületének képviselőjét, a kedves és okos fiatal Andrassy Gyula grótot. Lényegben nagyobb malheurje ennél, hogy jóhíszemü, de nem mély gondolkozásu emberek erőnek-erejével nagyobb embert akartak belőle csinálni, mint a minő ő tényleg. Ő valóban a legtöbbet ígérő ifju mágnások közé tartozik, de ma még nem bírja meg azt a roppant szerepet, melylyel agyon akarják terhelni. Lesz belőle bizonyosan nagy ember, — ezen a multkori parlamenti kudarcza sem változtat — de be kell várni az idejét. Csak türelem, — nem kell őt Prokrustes ágyába fektetni s mesterségesen nyujtani, hogy azt végig érje a lába. Dicső apja sem 29 éves korában mentette meg a hazát, hanem jóval később. A kitűnő fiatal urnak ama fonál elvesztés még komoly hasznára is lesz, — békében hagyják ügyetlenül túlbuzgó barátjai és engedik finom, nemes tulajdonait fejlődni szabadon. Ha nem esik vala meg vele a malheur, egy sereg nagy, komoly lap ünneplő vezércikkekkel rontotta volna őt s nem állunk jót, hogy a VI. kerületi kaszinó-polgárok nem ádtak-e volna neki fáklyászenét. Malheurje azonban koránsem oly rettenetes, mint tán ő maga is gondolja. »Solamen miseris socios habuisse malorum.« Sok jeles emberrel megtörtént már az, ami az ifju Andrassy Gyulával. Többek között valamikor dicső atyjával is, kihez ő oly sokban, még ebben a malheurben is hasonlít. Megtörtént néhai Haynald Lajos bibornok-érsekkel is, e nagy szónokkal a templomi kathedrán. Meg Liphay Béla báróval, ki mikor szűzbeszédet kísérelt meg az 1861-ki országgyűlésen, tovább sem jutott, csak addig, hogy: »Tisztelt ház!« Később mégis első rangú szónok vált belőle. De megtörtént a malheur ifj. Miklós Gyulával, a mai képviselővel is, alig néhány évvel ezelőtt a borsodmegyei közgyűlésen, még pedig olyan feltűnő módon, hogy ez a sok párbajos, kemény gavallér idegességében coram publico sirva

fakadt. S íme, ennek daczára a most lefolyt felirati vitában a legnagyobb szónoki sikerek egyikét ífj. Miklós Gyula aratta. A beszéd fonalának elvesztéséből egyetlen egyszer következett tragikum. Robespierre Thermidor kilenczedikén a konventben, melynek egyik része ellene konspirált öngazolására s ellenei lesujtására szánt beszédének elvesztette a fonalát. És e fonállal együtt elvesztette a fejét is, — a hóhér találta meg. »Danton vére akadt a torkodon!« — ordították feléje ellenei, mikor a hangja elakadt. Ezzel Robespierre meg volt ölve. Mig hebegett, megszavazták vád alá helyezését s rémuralma befejezetlen maradt, mint utolsó beszéde.

* * *

☉ **»Hunyadi János.«** Ez a halhatatlan magyar hősi. név mind ismertebb és kedveltebb lesz szerte a világon. »Századok ültének el«, — de a »Hunyadi János« név hirben egyre növekszik. Legutóbbi értesülésünk szerint a két legnagyobb olasz *Verdi* és *Boito* lettek rá figyelmissé. A »Harmonia« magyar zenészeti társulat kapott e napokban levelet a két olasz nagyságtól. A levélből először is a kétszeresen aláhuzott »Hunyadi János« név tűnt a »Harmonia« igazgatójának szemébe. Boldogan hagyta abba a levél olvasását s ragyogó mosolylyal nézett körül épen jelenlévő magyar honfitársain. Szívét meleg hazafias érzések emelték s szinte reszketett az örömtől. »Uraim, szólj — ha nem csalódom, a két olasz nagymester *Verdi* és *Boito* magyar tárgyú nagy opera komponálására szánta el magát; az opera hőse *Hunyadi János* lesz.« (Harsogó éljenzés a jelenlevők részéről. Szólok folytatja :) »Íme, a levélük; bizonyára adatokat kérnek tőlem nagy törekvő nemzeti hősről.« (Halljuk a levelet!) A boldogan mosolygó igazgató veszi a levelet s most már elolvassa betűről-betűre. Arcza nyulik, kifejezése elsavanyodik, sőt *elkeseredik*. Hogy a manóba ne! *Verdi* és *Boito* arra kérik kedves ismerősüket, hogy miután egészségi állapotuk azt nagyon megköveteli, küldjön részükre utánvéttel vagy két palaczk valódi budai »Hunyadi János« keserivizet.

* * *

☉ **Nemzeti nagy létünk.** A legmulatságosabb nagyotmondást eddigél minden választási falragaszok között a budai I-ső kerületbeli Mátyus-párt produkálta. Nem kevesebbet rikoltozott világgá a derék vörös papir, mint hogy »nemzeti nagy létünk« teszi elkerülhetlenül szükségessé, miszerint *Mátyus Arisztid* legyen megválasztva. Valóban nem tudtuk eddig, hogy »nemzeti nagy létünk«-et aránylag ilyen olcsón kaphatjuk meg. »Nemzeti nagy létünk«-et temetője Mohács« volt e hét csütörtöktől fogva a temető át van helyezve a budai I-ső kerületbe. Mert persze, hogy a könnyelmű budaiak még sem *Mátyus Arisztidet*, hanem *Falk Miksát* választották meg. Természetesen ezzel most már fölírhatjuk Buda ormára: »Itt nyugszik Nemzeti Nagylétünk«.

Kabinet-kombinációk.

Parlamentáris kifejezéssel élve, — valami »penészedik« Dániában.

A felirati vita kétségtelenül bebizonyította, hogy a pártviszonyok betegek. A szabadelvű párt nem szabadelvű, azaz, hogy minden párt az. A nemzeti párt jogtalanul foglalta el ezt címet, mert minden párt nemzeti. A 48-asok tulajdonképen 67-esek, mert ott akarják kezdeni, — és a függetlenségi párt elveit vallja mindenki, azzal a különbséggel, hogy az egyik rész nyiltan, a másik titokban.

Az egyes pártok programját nagyon ki kell magyarázni s még akkor sem érthető. Miklós Gyula bebizonyította, hogy a nemzeti pártnak régen bele kellett volna olvadnia a kormány-pártba; Wekerle pedig azt, hogy a függetlenségi párt programja alapján nem lehet aktuális politikát csinálni, vagy ha igen, úgy föl kell adni azt a programmot. A függetlenségi párt ellenben minden kormányban csak átmeneti kormányt lát és csak önmagát tartja hivatottnak.

Beállott hát végre elődázhatlanul a szükség, hogy a pártviszonyok más alapokon szerveztessenek. És erre nézve a Hét parlamenti tudósítója ajánlja saját külön rendszerét, melynek leg-

főbb előnye az egyszerűség, s ez a *névrendszer*, még pedig a keresztnév és a vezeték név rendszere.

A kereszt név-rendszer szerint a pap dönti el a leendő képviselők jövődö pártállását. A dolog igen egyszerű. Az egyenlő keresztnevek egy pártot képeznek. E szerint a jelenlegi országgyűlés leghatalmasabb pártját a *János*-ok képeznek, mert 26-an vannak, következnek a *Lajos* párt 22 taggal és az *István* párt 21 taggal. A következő két egyenrangú párt a *József*- és a *Gyula* párt, akik 20-an vannak. Következnek ezután a *Béla* és *Sándor*ok számszerint 17-en, 16 *Géza*, 15 *Ferencz* és 14 *Károly*. Számot tevő pártot képeznek még a *Péterek* (12) és a *Miklósok* (11.) Tizen vannak az *Imrék*, *Lászlók* és *Kálmánok*.

A Jánosok hegemoniáját elvitathatná a Gábor-Pál-Jenő-Antal füző, mely így 27 tagból álló pártot képezne.

Igy a közjogi viták bizonyára elkerülhetők, a nagy nehézségekkel járó kabinet-alakulásokat pedig egyszerű módon megoldaná a vezeték név rendszere.

Mily egyszerű lett volna a kabinet alakulás megoldása, ha még a farsang alatt bukott volna meg a mostani kormány. Csak elő kellett volna venni a névsort. Mert maradhat-e ki ily *vig-farsangi* miniszteriumból egy *Hegedüs*, aki *Sándor*, avagy talán *Boros* (Béni) s mivel a farsang zajjal jár, tán *Zay Adolf* is helyén lett volna. De ott van a horvát *Spevecz Ferencz*, ami magyarul énekest jelent s mert farsang idején nem egy botlás esik, alkalmas volna itt *Botlik Lajos* is.

De föltéve, hogy a fölirati vita után még *bőjt* idején adja be lemondását a kormány, akkor idő- és alkalmoszerű volna a *bőjti* miniszterium. Hisz annyian vannak a *Beölhyek*: *Akos*, *Aldzsi* és *Laczi*, a farsangi miniszter *Boros Béni*, méltó ellenlábását találná *Bornemissa* Ádámban, s mert a zsir *bőjtben* kerülendő itt volna helye *Vajay Istvánnak*. A farsangi költségek után két pénzügyminiszter közül is válogathatna e kabinet: *Sporzon Ernő* vagy *Schwarz Gyula*.

Ha e *bőjti* miniszterium nem tarthatná magát, úgy a helyzethez méltó volna egy *bánatos* kabinet *Büsbach Péterrel* az élén. Tagjai *Bánó József*, *Szende Béla* s mint e kabinet legradikálisabb tagja: *Fáy Gyula*.

De nem! Téves volt az eddigi sorrend, mert *bőjt* idején első helyen *klerikális* miniszteriumnak kellett volna jönnie, hisz *Papp négy* is akad: *Béla*, *Géza*, *Samu* és *Elek*. A kabinet feje földi rang szerint *Apál-hy Péter* volna s a legszerényebb tagja bizonyára *Remete Géza*. Szentek híján sem volna a miniszterium, mert a vallásügyi tárczát bizonyára a két *Szentiványi* — *Kálmán* és *Árpád* — vezetné.

Ha szomorú idők járnának az országra így bizonyára *Lázár Árpád* alakítaná meg a kabinetet s bevénne a *bőjti* miniszterét *Schwarz Gyulát* s a klerikálisok közül *Remete Gézát*.

Pünkösöd idején a szokásos királyságnak megfelelően *fejedelmi* kabinet alakulnék, csak hogy ez magában hordaná az örökös viszály magvát, mert *Kaiser János* és *Király Ferencz* az elnökség felett aligha tudnának egyezsége jutni. Jussot formálna rá *Királyi Ferencz* is, de ő ismert szerénysége mellett bizonyosan átengedné helyét *Zichy Jenő* grófnak, aki így valószínűleg megbolgár ábrándjait.

Forró nyárban alkalmas miniszterelnök volna *Nyáry Béla* br. s a nap ismert lángsugarai jogosulttá tennék *Láng Lajos* tárczabeli aspirációit. Mivel ily időben a polgárság keresi a vizet fürdőkben és borban, helyén volna *Hévíz János* és »*Mohay*« *Sándor* az általános kedvelt *Visontay* (Soma) mellett.

Bizonyára nagy reformok kabinetje volna, melynek élén *Morzszányi Károly* állana, ha csak nagy fölényt nem gyakorolnának rá a *Kiss*-ek: *Albert Pál* és *István*.

Ha a valódi demokrácia kerülne uralomra és a mesteremberek is helyet követelnének a kabinetben úgy a vezeték név-rendszer alapján ezt is könnyen meg lehetne oldani.

A három *Molnár* (József, Béla és Antal) szűkebb tanácsra hívna a két *Madarászt*, és felszólítaná utóbb a két *Szabót*, *Imrét* és *Lászlót* s így aztán *Eötvös*, *Hajós* és *Kovács* segítségével megalkalna a miniszterium.

De ha valamikor még poétikusabb időkre virradna a nemzet így hirtelen kéznél volna a *rimes* — »*Reitter-Schäffler-Schuster-Sréter-Förster-Schreiber*« miniszterium. Meglátszanék rajta ugyan a német kultúra hatása, de ez is csak a helyzetből folyó jogosultságát bizonyítaná.

Mindenesetre legjobban *festene* az a miniszterium, melynek feje *Fest Lajos* volna. De nehogy azt higgye valaki, hogy a kabinet szintelen oly politikuskokból állana, melynek tagjai *Veres József*, *Kék Lajos* és *Vörös János*.

Nehogy azonban az egyes szakok elhanyagoltassanak, az állat-tenyésztés érdekeit szolgálja bizonyonnyal oly kabinet, melynek tagjai — minden célzás kizárásával — *Farkas Balázs*, *Rígó Lajos* és *Holló Lajos* volnának.

Háboru esetén nagy szolgálatot tehetne oly kabinet, melynek harcias, snajdig tagjai nem riadnának meg egyhamar. Élén *Huszár Károly* állna, a honvédelmi miniszter *Dégen Gusztáv*

volna. És itt jutnának tárczához a *Kemény* legények: Endre, Akos, Pál és János.

Am föltéve, hogy bekövetkeznek a Tisza Kálmán által említett vándorparlamentek ideje és kóbor színészek módjára hol Prágában, hol Zágrábban, hol meg Bukarestben vagy Szófiában ülne össze az országgyűlés, még erről az eshetőségről is gondoskodva van, a mostani képviselőházban, mert a *nemzetiségi* kabinet minden nehézség nélkül megalakulhatna. Az igaz, hogy tulsúlyban volnának abban a *Tóth*-ok: Aladár, Ernő és János, azonkívül jutna két *Horváth* is: Gyula és Lajos: de képviselve volna a *Szerb* (György), a *Szász* (Károly), a *Bolgár* (Ferencz) és hogy a magyaroknak is jusson egy hely, tárczát vállalna egy *Kun* (Miklós) is.

Szomorú idő volna ez s a magyar alkotmány ugyancsak a végét járná. Az *utolsó* miniszterium megalakítója bizonyosan *Véghő* Gellért volna.

De felre e sötét képekkel, hisz van a vezetéknev rendszerének még egy kiváló előnye mely megszüntetné azt a visszasságot, hogy sok honpolgár még a kabinet tagjainak neveit sem tudja megtanulni. Nem is lehet rossz néven venni a gyöngébb elméjüktől, hogy míg a kabinet egyik tagjának nevét elsajátítják, például: Fejérváry Géza báró honvédelemügyi miniszter, — addig megbukik a kabinet s a szerencsétlen honpolgár a többiekrel mit se tud meg.

Az új rendszer szerint, annyi idő alatt, mint a mennyi a mostani honvédelemügyi miniszter nevének elsajátításához szükséges, annyi idő alatt az összes miniszterek neveit meg lehet tanulni. »Fejérváry Géza báró« helyett, mily könnyen jegyezne meg a közönség egy »Nagy—Kiss—Frey—Gaál—Hock—Kék—Papp—Grill« miniszterium neveit.

A vezetéknev-rendszer cz újabb fajának csak két osztályozása lehetséges: a békés és a harcziás.

A békésnek az az előnye, hogy ott csupán négy fogalmat kell megjegyezni és a vele járó négy jelzöt. Így például a mai Házban lehetséges egy »Kis Zay — Nagy Széll — Tóth Papp — Szerb—Filtch« kabinet. Ellenben a harcziás miniszterium irányát inkább a nevek összesége fejezné ki, így például: »Frey—Gaál—Hock—Kék—Kund—Lits—Zay—Dörr« miniszterium.

Ki tagadhatná, hogy ez a kabinet kész csata-Zay-ban, ágyu-Dörr-géssel védené meg a nemzet jogait.

Tudósítónk már folyamodott is a szabadságért, hogy ezt az új rendszerét értékesíthesse.

Színházi krónika.

(*Thermidor*. Dráma 4 felvonásban. Irta Sardou Victorien. Fordította Paulay Ede. Első előadása a nemzeti színházban, szerdán, márczius 23.)

Egy darabról, melylyel az egész művelt világ hónapok óta foglalkozik s melynek a betiltás martirkoronája a tiltott gyümölcs pikáns ízét adja meg, azt konstatálni, hogy teljességgel megbukott, kissé kényes dolog különösen akkor, a mikor nem csak a felvonások után, de nyílt jeleneteknél is a legdörgőbb tapsvihár zúdult föl. Sőt a közönség egy tekintélyes részét annyira ragadta el a lelkesedés, hogy szerző hiányában a legvehemensebben a fordítót hívta a lámpák elé s bizony nem rajtuk mult, hogy Paulay Ede nem lépett ki a függöny elé.

Tanulságos dolog lesz ennek a »siker«-nek a mine-müségével tisztába jutnunk. Tudjuk jól, hogy egy dráma belső szoliditás és drámai érték nélkül is tud hatni, az ugynevezett színpadi raffinement segítségével. De *Thermidor* nem erre a banális sorsra jutott. Sőt — és ezt Sardou dicséretére mondjuk — az ő bámulatos színpadi routineja mintha ennél a darabnál csütörtököt mondott volna. De van aztán egy harmadik hatás, a mely a modern dráma-irodalomban ritkábban fordul elő és ez az, amidőn a szerző brutális kezekkel belenyul a közönség idegzetébe és azt a legfizikább módon megrázza. A drámai erő hatása megtörhetik az emberi érzéketlenségén meg az ahhoz való műértelem híján, a routine felmondja a szolgálatot a rutinizált színházlátogatókkal szemben, de ha ágyut sütnek el az ember közvetlen közelében, akkor nincs az a siket ember, aki össze ne rázkódnék.

Világosan szólva, Thermidor egyszerűen terrorizált bennünket. A kegyetlenséget egész szörnyü mivoltában viszi a színpadra és az a kegyetlenség megrémit bennünket. Egy remegő galambot látunk vergődni és elveszni a khaoszban, melyben a felszabadult embertelenség féktelenül dühöng és az ártatlan gyöngé teremtés sorsától összefacsarodik a szívünk. És lehetetlen nyugodtan, közömbösen ülni a zsöllyén, a mikor a színpadon minden csupa izgalom és félelem. A mikor minden kulissza mögött ármány és kegyetlenség rejtőzik és elől a színen áldott jó emberek vergődnek ép oly méltatlan, mint kikerülhetetlen sorsuk nyomása alatt.

Ennyi a Thermidor hatása. Félelem, aggodás, irtózat, utálat, méltatlanság, végtelen szájalom, nagy megvetés és egészen a végén, akkor, amikor már a színházi lámpákat oltogatják, valami boszantó elégedetlenség önmagunkkal, amiért azoknak a vastag benyomásoknak oly föltétlenül engedték át magunkat.

Thermidor nem nekünk készült és tulajdonképen első sorban nem is a színpad számára. Ez tulajdonképen dramatizált vezérczikk egy napi kérdésben, melynek nem volt szüksége ily erős támadásra, hogy önmagában összeroskadjon. Arról volt szó, hogy Robespierrennek szobrot kellene állítani. S ekkor Sardou szükségesnek tartotta fölütni Tainet és kiolvasni belőle egy drámát, melylyel ezt mondja: *ennek az embernek akartok ti szobrot állítani, ennek a lelketlen hiénának és kannibál korának!*

A kép, amelyen a Rémuralmat bemutatja, elég kegyetlen. De szinte csodálatos — bár *Labussière*, a darab hőse és *Martial*, az ő partnerje híven számolnak be a publikumnak a rémuralom embertelen voltáról, — Sardounak meg kell hamisítania a valóságot, a mikor az embertelen uralmat konkrét esetben akarja nekünk bemutatni. Az emberi szenvedélyek tomboló árában egy *apácza* szerelmi történetét mondja el. Igazságos ez, épen a legszélsebb, a legritkább, a leghetetlenebb eseten mutatni be az egész kort?

S milyen nem — hogy úgy mondjuk — lojális eljárás az ellenfelével, a rémuralommal szemben, hogy oly időben, a mikor mindenki csak a fejére vigyáz és ezt iparkodik a vállán megtartani, ahogy csak lehet, akkor a szerző szubtilis lelkiismereti kérdéseket vet föl és imponál nekünk természetesen azzal, hogy a morális kérdés megoldása a derék ember fejébe kerül.

Szabad-e valakit megmenteni úgy, hogy egy más valakit áldozunk föl helyette? — Kötelezőnek tarthatunk-e egy fogadalmat, melyet téves információk alapján tetünk le? Hazudhat-e egy tiszta leány gyalázatot magára, hogy életét megmentse? — Ezek oly problémák, melyekkel az írók (s nem mondhatnám, hogy a nagy írók valami különös előszeretettel) már foglalkoztak, és ezeknek a problémáknak a nyers színpadi hatásos volta nem egy rossz drámára csábított.

A meséje elég vékony s lehetetlenül primitív. Robespierre csillaga uralkodik. Ennek vérvörös fénye mellett történik a következő: *Martial* egy derék katona (Mihályfi) ájultan talál egy szép leányt az országuton. Kocsijába veszi, gondoskodik róla és megszereti. *Lecoulteux Fabienne* (Márkus Emilia) zárdában nevelkedett, jámbor, istenfélő, s midőn Martiálról hosszú időn át azt hallotta hogy elesett és a véletlen összehozta zárdabeli barátnőivel, leteszi a szent fogadalmat és isten menyasszonyának avatztatja magát. Martial vissza jön, rátalál amint a sanculotteok feldühödöt feleségei épen a vízbe akarják dobni s kiszabadítja őt barátja, *Labussière* (Náday) segítségével. Következik egy »drámai« jelenet, melyben Fabienne megmondja Martiálnak, hogy ő apácza és soha sem lehet az övé. Martial fényes sophismákkal és szerelme egész súlyával megtántorítja őt, de mig az utlevelek megszer-

zése végett távozik, az ablak előtt elvonul egy vadmenet, mely a »çaira«-t éneklő s közbe vegyülnek Fabienne elfogott testvéreinek zsolozsma éneke. Fabienneben fölbred a vallási rajongás, s midőn a horda betoppan hozzá, hogy őt is elhurcolja, isten és a vallás nevében, halálra készen követi őket a *concertierie*-be.

Harmadik felvonás. A vizsgálati foglyok iratainak hivatalában Labussière az iratok kezelője s szivből utálva a rémuralmat, az iratok eltüntetésével sok emberéletet mentett már meg. A Fabienne aktája is az ő kezébe kerül, épen akkor, amikor Martial kétségbeesve könyörög neki, hogy segítse megszabadítani Fabiennet. Ezt az aktát egy félóra mulva fogják elintézni, ennek az eltüntetése lehetetlen. Következik egy másik idegbontó szóharcz. Martial azt akarja, hogy a Fabienne irata helyébe tegyenek egy hasonló névről szóló másik aktát. Labussière vonakodik ezt megtenni, mivel ez által ezt a másik nőt ő gyilkolná meg. Már szinte megtörik Martial kétségbeesett rimánkodására, midőn berohannak a konvent tagjai, diadalmasan hirdetve, hogy megbukott Robespierre és vége a rémuralomnak. Az aktákat széjjeltépi, széjjelszórják.

De azért a vértörvényszék még egyre működik. Fabiennet halálra ítélik aktacsomó nélkül is és a negyedik felvonásban Martial továbbra is a tehetetlen kétségbeesés martaléka. Végre egy mentő idea. Épen a guillotinera viszik az elítélteket, köztük Fabiennet. Fabienne semmit sem akar már tudni szerelméről, ő az isten menyasszonya. És habozik aláírni azt az ívet, melyet Labussière eléje tesz. S midőn elolvassa, fölháborodva tépi azt széjjel. Ezzel az írással elismerte volna, hogy áldott állapotban van s ennek révén megkegyelmeztek volna neki. Az utcai csöcselék harsogó kacagása, durva gnykiáltásaitól kísérvé indul a halálba s midőn Martial erőszakkal utána akar rohanni, egy katoná leövi.

Ez a szegényes, belsőleg tarthatatlan dráma azonban nem önmagáért létezik. Hozzá komponálta ezt Sardou ahhoz az ostorzó vezérczikkhez, melyet a rémuralom dicsőítése ellen irt. Ez a vezérczikk igazán erős. Nem annyira igazságos voltánál, mint inkább írói erejénél fogva. A francia forradalom erkölcsstelenségét, zsarnokságát rikitóbb színezetben és fölháborítóbb jelenetekben senki sem mutatta annyira ki, mint Sardou. Ez a nép nemcsak kegyetlen, hanem gyáva, aljas is. Nem azért ontják a vért, mivel a vér szagától megbódultak volna, nem is azért, mintha a szabadság érdekében szükségesnek tartanák, hanem mivel gyáva. A bős sansculotte otthon a feleségének jámbor papuschőse, aki rimánkodik egy kis levesért és fölsohajt: »Istenem, mikor szabadulok már föl ettől a bős vérszomjuságottól!« — Gyilkolnak, mivel egyetlen ember kiadta a gyilkolás jelszavát s nem mer senki sem fölszólalni. Ilyen a Sardou rémuralma, melyben sok ugyan az igaz, de egészben véve nem az. Mert aki fölizgatott néptömeget látott, az tudja, hogy ez a nép dühében se nem számít, se nem fél semmitől. A rémuralom emberei vadállatok voltak, de belső természetük-nél és a viszonyok alakulásánál fogva. Őltek oly készséggel, mint amilyen készséggel mentek maguk is a guillotinera. A Thermidort látva, mi csak egészen természetesnek találjuk, hogy Párizs fölzúdult ellene és előadását lehetetlenné tette.

Mi nálunk egy ideig lázba hozza még az idegeket kegyetlenségével s rosszul takart színpadi fogásával. Annál is inkább, mivel főnmaradását színészeink munkája biztosítja. Náday, Márkus Emilia, Zilahy és a többi mind egész tudásukat fektették játékokba és az izgalmas csoportjeleneteket kitünően rendezték. A diszletek is szépek és így ez a nyilvánvalón nem életképes darab tartani fogja magát körülbelül úgy, mint Musotte.

b...

Thermidor Párizsban.

Az első francia köztársaságot I. Napoleon császár, a második francia köztársaságot III. Napoleon császár buktatta meg. A harmadikat, a mai francia köztársaságot — Sardou akarta megbuktatni. Ezt mondotta róla *Lissagaray* képviselő a »la Bataille« egy sous-s ujság ifju szerkesztője, ki a Thermidor második előadásán oly ügyesen vezette a tüntetéseket a Théâtre Françaisban, hogy Constans akkori belügyminiszter kénytelen volt a francia radikálisok által politikai iránydarabnak csufolt színművet egyszer és mindenkorra betiltani.

Sardou hiába nyilatkozott, hiába védekezett, hogy becsületes érzelmű republikánus, hogy teljesen elfogadja a francia nagy forradalom magasztos eszméit, ő csak azt az időszakot persifálta, mely eme magasztos eszmékre gyalázatot hozott.

Sardou felett pálczát tört a francia közvélemény.

Pedig Hugo Viktor még erősebben, még jobban ostorozta a jakobinusok rémuralmát »Quatre vingt treize« regényében, mint Sardou. Csakhogy Hugo Vik'or a francziáknak még ma is kedvelt olvasmányában a köztársaság nemes érzelmű hőseinek ideális küzdelmeit ecsetelte és a bosszuálló Vendée kegyetlen garázdálkodásaival indokolja a jakobinusok rémséges bűneit.

Hugo Viktor a francia forradalom győzelmét e jelszóval magyarázta meg: Kiméletlenség az ellenféllel!

— Point de grâce! (Semmi kegyelem.) Ez az alapeszme vonul végig klasszikus művén.

Sardou a Thermidorban sehol sem ostorozza az arisztokraták hibáit, sehol sem emeli ki a nagy forradalom rokonszenves eseményeit és ép ezért fogták reá, hogy Thermidor köztársaság-ellenes. A Théâtre Français színműbíró bizottsága Jules Claretie elnöke alatt, sokáig habozott a darab előadhatása miatt. Sőt a színművet maga Carnot el is olvastatta magának, ki semmi veszedelmes jelleget nem tulajdonított ama körülménynek, hogy Robespierre véreb gyanánt van feltüntetve a francia köztársaság által subventionált Théâtre Françaisban.

Hisz a rémuralom három hőst, (Marat, Danton és Robespierre) a mai konzervatív érzelmű köztársaság általában elítéli. De nem úgy a radikálisok, kik a párizsi községtanácsban tulyomó számban lévén, ép a Thermidor előadások idejében, egy utcát Danton nevére kereszteltek.

A Thermidor előadása iránt oly nagy volt az érdeklődés, hogy harmincz előadásra már előre elfogytak az összes jegyek.

A répétition générale tavaly január 23-án tartották meg, melyen e sorok írója is jelen volt.

Coquelin, ki Labussière szerepét játszotta az idegeket hatalmas megrázkódtató drámában, szünet közben a meghívott vendégek közé vegyült, fényes sikert jósolt a darabnak. El volt ragadtatva szerepétől, mely abból áll, hogy elejétől végig aforizmaszerűen mondja el a rémuralom ama főbb eseményeit, melyek szerencsére a színpadon nem játszódnak le.

A Thermidor meséjét oly ügyesen tartották titokban a közönség előtt, hogy a premiéren (1891. jan. 24.) nem tüntettek még az új színmű ellen. Alig, hogy néhány püsszegés hallatszott.

De már a második est eldöntötte Thermidor sikerét.

Akkor a nagy közönség a sajtó útján tudta meg, hogy e darabban miről van szó.

Mindjárt az első felvonás közepén, midőn Coquelin azt mondja, hogy ez is köztársaság, hisz ez nem egyéb, mint inquisitio, *Lissagaray* képviselő oda kiáltott a színpadra: »Hallgass Coquelin, te Gambetta-inas!«

Ugynevezett leirhatatlan zűrzavar támadt e szavakra.

Sipoltak és midőn a sipolásba beleuntak, oda dobták a sipokat a színpadra. Coquelin a sipokat nyugodtan zsebre dugta és tovább folytatta játékát.

Most *Lissagaray* és társai újra tüntettek. A közönség egy része neki ment *Lissagaray*nak.

Most ez dühösen a közönség felé fordult és azt kiabálta: »A forradalom szabadított fel benneteket és tett polgárokká és most ti megsértitek!« Az előadást lehetetlen volt befejezni.

A Thermidor botrány óriási hullámokat vetett a párizsi irodalmi és politikai körökben. Carnot elnök miniszteri tanácsot tartott. »Thermidor« krizissel fenyegette a miniszteriumot. Már is egy csomó interpelláció volt bejelentve. Constans belügyminiszter felvetette ezt a kérdést: Szabad-e megengedni, hogy a közönség tetszés szerint terrorizálhasson egy színházi előadást és azt lehetetlenné tegye? Viszont megengedhető-e, hogy a monarchistáknak elégtételt szolgáltatassanak azáltal, hogy a Thermidor előadását továbbra is megengedik? Constans a két baj közül a kisebbiket választotta. Betiltatta a darabot. Még harmadnap is a falragaszok Thermidort hirdették. Mily nagy volt a közönség meglepetése, midőn a Comédie Française előcsarnokában Molière »Tartuffe«-je volt kiírva a fekete táblára. A tüntetők à tout prix a »Tartuffe« előadását is lehetetlenné tették. A pénztárnál mindenki visszakapta a pénzét. Thermidor örökre búcsút mondott Franciaországnak. Örökös lélekvándorlásra van kárhozthatva. Nálunk is bekopogtatott és ugy látszik — sikerrel.

Rumestan.

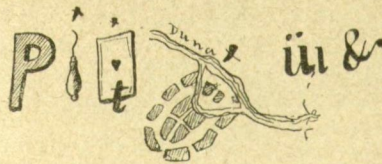
Opera. Kedélyes daczoskodás folyik az opera szinfalai mögött. Szereplők: Zichy Géza gróf intendáns és Broulik, lírai tenorista. Broulik szerződését az intendatura tudvalevőleg nem újította meg, — ami lehet helyes és lehet helytelen eljárás; most ez nem tartozik a dologhoz — s Broulik ennek következtében a fejébe vette, hogy nem lép többé föl. Tényleg két hónap óta Broulik nem játszik s a világ ezzel a helyzettel tökéletesen kibékült. Azonban három hét óta rövid intervallumokban kintüzik a Herodiast Broulikkal s az előadás délutánján új színlapokat ragasztanak ki, melyek Broulik ur hirtelen megbetegedése következtében a Parasztbecsületnek meg Viorának színrehozatalát hirdetik. E héten kétszer részesültünk ily meglepetésben. Vasárnap Herodiás helyett a Hugonottákat és csütörtökön Alienor helyett a Windsori vig nőket adták. Nos az ilyen műsorváltozásoknak egy opera, melyen a szerepek nincsen kettősen betanulva, természetszerűleg ki van téve, de hogy előre tudva a következőket, önként kiteszi magát azoknak, még sem egészen okszerű eljárás. Az intendatura ugy látszik, kényszeríteni akarja Broulikot a föllépésre s kiteszi őt a műsorra. Broulik meg nem engedí magát kényszeríteni és gavallérosan fizeti a büntetési pénzeket, de »bereked.« Ebben a kanapépörben az intendatura huzza a rövidebbet, a közönség bosszankodik és az opera vallja a kárát. Mert minden megváltozott műsor alkalmából a ház tátong az ürességtől és ennek megfelelően az operai pénztár is üres. Broulik ur eljárása kimenthetetlen, mert amíg az operának tagja és huzza a fizetését, meg kell felelnie kötelességének, de másrészt az intendatura részéről csak gyöngéséget és tehetetlenséget árul el, ha más uton nem tudja tekintélyét és jogait érvényesíteni, mint ilyen kicsinyes vekszálások által. Ha a pénzbüntetésen kívül nem áll rendelkezésére hathatósabb eszköz Broulik ural szemben, akkora vagy hagyják őt nem énekelni, vagy — és ez a legmegfelelőbb eljárás — bocsássák őt egyszerűen el, amint megtették Lantes kisasszonynyal csekélyebb okból.

IRODALOM.

Mutamur. Ez a czime *Herczeg Ferencz* kétkötetes novella-gyűjteményének, mely *Singer* és *Wolfner* kiadásában már e napokban kerül a könyvpiacra. Huszonnégy rajzot, elbeszélést foglal magában e gyűjtemény a példátlanul gyorsan hirre kapott fiatal szerző műveiből, közöttük néhány olyat, melyet annak idején elragadtatással olvasott *A Hét* közönsége. Csak nem régiben közöltük arcképeit és kísérletképen egy kis jellemrajzot róla Kóbor Tamás szellemes tollából s így ezuttal elégségesnek véljük csak egyszerűen jelezni mint a közlebbi hét kétségkívül legérdekesebb irodalmi eseményét. *Singer* és *Wolfner* fényesen állították ki e gyűjteményt és most külön felhívással is fordulnak *A Hét* olvasóihoz, remélve, hogy első lesznek, kik a »Mutamur«-t megrendelik. Ez a felhívás mai számunkhoz van mellékelve.

Gabányi Árpád. Az idei Teleki-pályadíjat szokatlan dicséret-kíséretben adták ki Gabányinak, ki a nemzeti színháznak hivatott tagja, de aki egyuttal a repertoirt is évről-évre gazdagítja egy-egy jó darabbal. A pályanyertes mű czime: *A Kapivár*. Valószínű, hogy nemsokára, még talán ez idén látni fogjuk diadalmas bevonulását a nemzeti színpadon.

KÉPTALANY.

HETI POSTA.

A nők szabadkőművességéről. Nagy érdeklődéssel olvastuk cikkében, hogy Madridban immár az első női páholy megalakult. Lelkes ékesszólásával arról is meggyőződött bennünket, hogy ez intézmény megalapítása nálunk is égető szükségét képez. Csak azt nem tudjuk elképzelni, hogy azalatt, míg a nemes donnak házon kívül a világ sorát intézik, ki ringatja, ki gondolja otthon az aranyos bébétet s hogy a derék hidalgok milyen arcot vágnak a női találékonyság e legújabb vívmányához? Egyébiránt Madrid sokkal közelebb esik Budapesthez, mint az ember hinné. Sőt ha esti 5—7 óra között bizonyos előkelő fővárosi kávéházakba lép, egyenesen azt fogja hinni, hogy Madridban van. Itt is páholyoznak és az embert itt is az a kérdés faggatja: Mit csinál a bábé odahaza?

Budapest. D. L. »Gondolataiban« nélkülözünk a gondolatot.

Gömör. A Hét 3. számában megjelent saison-cikket a »bálkirálynőről« nem az Önök vidékén fabrikálták. Azt *Munkácsy* Kálmán lapunk belső munkatársa írta minden vonatkozás nélkül, de annyi igazsággal, hogy nem csodálkozhatunk, ha egy némely olvasónknak ugy érezte magát, mintha csak a saját fotografiáját tartották volna szeméi elé. Ki tehet róla?

Szemed mélyébe. Önben kétségkívül van érzék és talentum, de ez még nem minden. Aki ma napság alkotni akar, annak mindenképp előtt rombolni kell. Kiirtani magából azt a sok sok izetlen viszás conventiót, a minék, hogy valamiképp magva ne szakadjon, az iskola kellőképpen gondoskodik. Ha a professor urakon állana, már ma oda lehetne bigyeszteni az irodalomtörténethez a »Finist«, mert a mi ezután következő fog, az nem ér egy ütletaplót. A nagy quintettel: *Petőfi-Arany-Tompa-Lévay-Szász*-szal befejeződött a sphaerák muzsikája és az utolsó Mohikán, szegény jó Gyulai Pál napról-napra komorabban baktat a Sándor-utczából az Akadémiába és utközben azon töpreng, hogy: quid tunc? Mi lesz ezután? . . .

Falusi. Hogy Antonius mondását tévedésből Hamlet szájába adtuk, azt megbocsájtja nekünk *Shakespeare*, akinek mind a kettő édes gyermeke. De hogy abban a másik mondásban *Marquis Jean d'or* egészen ártatlan, arról biztosíthatjuk.

Budapest. B. Pulszky, Jókai, Ágai arcképei annyira ismertek, hogy azok közlését csak egy rendkívüli alkalom igazolhatná.

Nem közölhetők: *Ritardo di Ferara.* — *B. I.* Ha elmerengve. — *Déliabab.* — *Volonte:* Egy irónőhöz. — *Beteggyiban.*

Az ipar- és kereskedelmi bank-részvénytársaság tegnap *Tisza István* elnöke alatt tartotta közgyűlését. Az igazgatósági jelentés felsorolja milyen vállalatokban vett részt a társaság. Egyebek közt Ujpesten hajó- és gépgyárat létesített, mely 1890. szeptembertől 1891. december végéig 1 millió forint értékű megrendelést kapott. A fegyver- és lőszer-gyár, melyet berendezett, tavaly 65,000 s a folyó évben újabb 20,000 darab *Manlicher*-fegyverre kapott megrendelést. Az első üzletév tiszta nyeresége 537,878 frt, a miből minden részvényre 8 forint osztalék esik.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: **KISS JÓZSEF.**

Mennyasszonyi selyemruhákra való selymeket, fekete, fehér és creme színekben, simát és damastot mkint 45 krtól 16 frt 65 krig (mintegy 300 különböző fajtaban) szállít egyes öltönyökre, vagy egész végekben is postabér- és vámmentesen **HENNEBERG G.**, (cs. és kir. udv. szállító) selyemgyára Zürichben. Minták postafordultával küldetnek. Svájcba intézett levelekre 10 kros bélyeg ragasztandó.

COGNAC

GRÓF KEGLEVICH ISTVÁN PROMONTOR,

mely kizárólag csak a legmagasabb kitüntetéseket nyerte, saját-töltésű palackokban mindenütt kapható:

1061 46—6

A gróf Keglevich István-féle
promontori cognac-gyár igazgatósága Budapesten.

Meghívás

A MAGYAR LESZÁMITOLÓ- ÉS PÉNZVÁLTÓ-BANKNAK

1892. évi márczius hó 30-ik napján déli 12 órakor a polgári kereskedelmi testület nagytermében (V., Eötvös-tér 1. sz. a.) tartandó

XXII. RENDES KÖZGYÜLÉSÉRE.

Napirend:

1. Az igazgatóságnak jelentése az 1891. évi üzletről.
2. Az igazgatóság számadása és a megállapítandó osztalék feletti indítványa.
3. A felügyelő-bizottság jelentése az igazgatóság által elkészített évi számadás és mérlegről, valamint a nyereség felosztását illetőleg tett indítványok megvizsgálásáról.
4. Határozathozatal ezen tárgyak felett és felmentvény kiadása az igazgatóság és felügyelő-bizottság részére.
5. Az alapszabályok megváltoztatása.
6. A felügyelő-bizottság megválasztása.

Azon t. cz. részvényesek, kik a közgyűlésen résztvenni kívánnak, felkértnék, hogy az alapszabályok 17. §-a értelmében részvényeiket a még le nem járt szelvényekkel együtt legkésőbb f. évi márczius 27-ig a társaságnál Budapesten, vagy az Union-banknál Bécsben letéteményezzék.

A megvizsgált mérleg és az erre vonatkozó felügyelő-bizottsági jelentés 1892. márczius 22-től kezdve a társaság helyiségeiben a részvényesek rendelkezésére áll.

Budapesten, 1892. márczius hó 11.

Az igazgatóság.

BUDAPESTI KÖZUTI VASPÁLYA-TÁRSASÁG.

HIRDETMÉNY.

A budapesti közuti vaspálya-társaság

XXVII. rendes közgyűlése

f. évi április hó 4-én délutáni 3 órakor az evang. iskolaépület dísztermében (IV., ker., sütő-utca 1. sz.) fog megtartatni.

Napirend:

1. Igazgatósági évi jelentés, előterjesztése az 1891. évi zárszámadásnak és mérlegnek s a felügyelő-bizottság erre vonatkozó jelentésének, az osztalék megállapítása, határozat a felmentvény megadása érdemében.
2. A társulati választmány újbóli megválasztása. (Alapszabály 50. §-a).
3. Netaláni egyéb indítványok a t. cz. részvényesek köréből, amennyiben alapszabályszerűen (8 nappal a közgyűlés előtt írásban) fognának az igazgatóságnál bemutatatni.

Szavazati jogot adnak a társaság közgyűlésein (alapszabályok 15. és 20. §§.) egyaránt a társaság részvényei s illetőleg élvezeti jegyei, ha legalább négy nappal a közgyűlés előtt az igazgatóságnál letéteményeztetnek; de a névre szóló részvények és élvezeti jegyek csak annyiban, a mennyiben a részvénykönyvben 45 nap óta vannak a letevők saját neveire írva.

Felkértnék tehát a t. cz. részvényes urak, kik a jelen közgyűlésben résztvenni óhajtanak, miszerint a czimleteiket, a szelvényekkel együtt bezárólag f. évi márczius 31-ig az igazgatóságnál (VI., Andrássy-ut 9. sz.) d. e. 9—12, d. u. 4—5 óra között térítvény mellett letenni méltóztassanak, a hol a szavazási igazolványokkal egyidejűleg az előterjesztendő zárszámla és mérleg, valamint a felügyelő-bizottság jelentése is lesz átvehető.

Budapest, 1892. márczius 12-én.

Az igazgatóság.

Budapest, 1892. Nyomatott az „Athenaeum” irodalmi és nyomdai r. társulat betüivel.

Magyar királyi államvasutak.

Pályázati hirdetmény.

Budapest-Dunapart állomásunkon mintegy 800 méter hosszban csatornázási, mintegy 700 méter hosszban pedig vízvezetési munkák létesítendőek, továbbá előállítandó mintegy 10 méter mélységben egy szivattyus-kut. E munkálatok építésének biztosítására ezennel versenytárgyalás hirdettetik.

A tervek, a munkák [mennyiségére vonatkozó] közelebbi adatok, ugyszintén a munkák végrehajtását szabályozó részletes feltételek és szerződési minta hivatali helyiségünkben, személypálya-udvar átellenében, bármely napon a hivatalos órák alatt megszereshetők.

Jogérvényes és bélyeggel ellátott ajánlatok folyó évi márczius hó 30-ik nap déli 12 órájáig titkárságunk főnökénél nyújtandók be a következő felirással:

»Ajánlat a Budapest-Dunapart állomáson létesítendő csatornázási és vízvezetési munkákra.«

Óvadék fejében legkésőbb az ajánlat benyújtása napjának délelőtti 11 órájáig 1300 forint készpénzben, vagy állami letétekre alkalmas értékpapirokban budapesti gyűjtő-pénztárunknál lefizetendő. Az értékpapírok a budapesti vagy bécsi tőzsdén jegyzett, 14 napnál nem régiebb, utolsó árfolyam szerinti (de a névértéket meg nem haladó) értékben fogadtatnak el.

Az ajánlatok között a szabadválasztás jogát fentartjuk.

Rákos rendező pályaudvar kibővítése következtében négy műtárgynak meghosszabbítása, valamint egy átrakodó színnek áthelyezése és meghosszabbítása válik szükségessé. Ezen létesítmények előállításának biztosítására ezennel nyilvános versenytárgyalást hirdetünk.

A teljesítendő munkák mennyiségére vonatkozó tájékoztató adatok, valamint a munkák végrehajtását szabályozó részletes feltételek az alólírt üzletvezetőség pályafentartási osztályának hivatalos helyiségében (Teréz-körút 60. sz. I. emelet) a rendes hivatalos órák alatt megszereshetők s ez alkalommal a tervek is megtekinthetők. Jogérvényes és kellőleg bélyegzett ajánlatok f. évi április hó 23-ik nap déli 12 óráig általános osztályunk vezetőjénél (Teréz-körút 62. sz. I. em. 6. ajtó sz. a.) nyújtandók be, »Ajánlat Rákos rend. p. udvar kibővítése körül létesítendő munkák elvállalására« felirattal.

Bánatpénz fejében legkésőbb f. évi április hó 22-én d. e. 12 óráig 4600 frt (négyezerhatszáz forint) készpénzben, vagy állami letétekre alkalmas értékpapírokban budapesti gyűjtő-pénztárunknál lefizetendő. Az értékpapírok a budapesti tőzsdén legutóbb jegyzett árfolyam szerinti (de névértéket meg nem haladó) értékben fogadtatnak el.

Az ajánlatok között a szabad választási jogot magunknak fentartjuk.

Budapest, 1892 márcz. 15.

Az üzletvezetőség.

(Utánnymat nem díjaztatik.)